

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Marcus Methusalem

**SÕNAVABADUSE TEOSTAMINE JA VASTUTUS
INTERNETIKOMMENTAARIUMIS**

Bakalaureusetöö

Õppekava HAJB08/14, peeriala Eesti avalik ja eraõigus

Juhendaja: Sandra Särav, MA

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 12417 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Marcus Methusalem

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 164956HAJB

Üliõpilase e-posti aadress: marcusmeth@hotmail.com

Juhendaja: Sandra Särav, MA

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: /lisatakse ainult lõputöö puhul/

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. SÕNAVABADUS	8
1.1 Sõnavabaduse alused ja tähtsus	8
1.2 Piirangud sõnavabadusel	10
1.3 Sõnavabadus meediaväljaannete kommentaariumis	13
2. SÕNAVABADUSE PIIRANGUD INTERNETIKOMMENTAARIUMIS	18
2.1 Au ja hea nime kaitse.....	18
2.2 Laimamise ja solvamise olemus	20
2.3 Vaenukõne olemus	24
2.4 Meediaväljaande vastutus kommentaari sisu eest	26
3.KOHTUPRAKTIKA	29
3.1 Delfi AS vs. Estonia	29
3.2 Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari.....	33
3.3 Kohtuasi 3-2-1-17-05	35
3.4 Tuşalp vs. Turkey	37
3.5 Kohtuasi 3-1-1-117-05	38
KOKKUVÕTE	41
SUMMARY	46
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	50
LIHTLITSENTS.....	55

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärkideks on määratleda piir sõnavabaduse, solvamise ja laimamise vahel, ning uurida, kes on vastutav õigust rikkuva kommentaari eest internetikommentaariumis. Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit, analüüsides olemasolevat kohtupraktikat ja teaduslikku juriidilist kirjandust. Antud töös keskendutakse meediaväljaannete kommentaariumitega seotud õigustele ja piirangutele.

Töö eesmärkide saavutamiseks vastab autor järgnevatele uurimisküsimustele: kuidas eristatakse arvamuse ja teabe avaldamist meediaväljaannete kommentaariumites laimamisest ja solvamisest ehk missugused piirid on sõnavabadusel ja kes vastutab meediaväljaandes postitatud kommentaari eest? Töös püstitatud esimene hüpotees on, et kommentaari liigitumine solvamiseks ja laimamiseks nõuab hetkel Eestis kehtivas õiguskorras rohkem elemente kui pelgalt vulgaarsust kommentaaris. Töös püstitatud teine hüpotees on, et meediaväljaanne, kus on esitatud kommentaar, vastutab kommentaari eest hetkel Eestis kehtivas õiguskorras.

Töös esitatud uurimisküsimusele, kuidas eristada arvamuse, teabe ja ideede avaldamist meediaväljaannete kommentaariumites laimamisest ja solvamisest leiab autor vastuse, et solvamine sisaldab ebakohast ja alandavat hinnangut ning laimamine sisaldab faktiväidet, mis ei ole tõene ja kahjustab isiku mainet. Solvamine võib olla loomult labane, inimväarikust alandav ja selle sihiks on isiku labases vormis halvustamine. Laimamine koosneb kahest elemendist: väide on isikut halvustav ja sisult väär. Seega leiab töös püstitatud esimene hüpotees kinnitust.

Töös esitatud uurimisküsimusele, kes vastutab meediaväljaandes postitatud kommentaari eest, leiab autor vastuse, et see sõltub kindlastest asjaoludest. Meediaväljaannete vastutus enda kommentaariumis postitatud kommentaaride eest sõltub kommentaaride sisust ja õigusi rikkuvate kommentaaride ära hoidmise ja eemaldamise meetoditest. Seega leiab töös püstitatud teine hüpotees osaliselt kinnitust.

SISSEJUHATUS

Tehnoloogia areng võimaldab kõikidel internetiühendusega isikel ulatuslikult avaldada arvamust. Tihti kasutatakse arvamuse avaldamiseks internetikommentaariumeid. Ühiskonnas on kasvav probleem, milleks on laim ja solvamine internetikommentaariumites. Raske on leida piir sõnavabaduse teostamise ja solvamise või laimamise üle. Nii Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni¹ (edaspidi EIÕK) artikli 10 kui ka Eesti Vabariigi põhiseaduse² § 45 kohaselt on väljendusvabadus tagatud, kuid ainuüksi seadusetekstist ei piisa, et aru saada, kui kitsas või lai, absoluutne või piiratud on see vabadus.³

Sõnavabadus on tähtis nii iseseisva vabadusena kui ka mitme teise vabaduse teostamise ja demokraatia toimimise eeldusena. Demokraatliku ühiskonna üks peamine väärtus on sõnavabadus, mis kätkeb endas vabadust väljendada mõtteid ja levitada teavet ükskõik millisel viisil. Sõnavabadus ei ole tingimatu ja seda tohib piirata inimeste inimõiguste või avaliku korra kaitsmise eesmärgil, julgeoleku tagamiseks ning samuti tervise, au ja hea nime kaitsmise eesmärgil. Sõnavabadust võib piirata ka riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatele, kui nad on töö käigus saanud teada salastatud teavet.⁴

Sõnavabaduse ja eraelu puutumatus tasakaalustamise printsiibid on formeerunud, kuid ometi on vaja hinnata üha enam juhtumeid, kus on riivatud isiku privaatsust või head nime internetikommentaariumis anonüümsete kolmandate isikute poolt. Selle tõttu on tarvis leida tasakaal internetiportaali ja üksikisiku õiguste vahel.⁵

Sisuliselt igaühel on võimalik avaldada enda mõtteid ja arvamusi. Suur hulk teavet on avaldatud internetiportaalidesse, mis ei ole kinnitatud kui tõeselt võetava informatsioonina. Paljud allikad säilitavad anonüümsuse. Interneti kerge ligipääsevuse tõttu on inimestel võimalik avaldada teiste

¹ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. RT II 2010, 14, 54.

² Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2.

³ Žurakovskaja-Aru, K. (2007). Liberaalsete väljendusvabaduse kontseptsioonide juriidiline teostamine. *Juridica*, 8, lk 553.

⁴ Metcalf, K. (2012). *Sõnavabadus*. Kättesaadav: <https://humanrights.ee/teemad/inimoigused-eestis/inimoiguste-aruanne/inimoigused-eestis-2011/sonavabadus/>.

⁵ Kuurberg, M. (2019). Sõnavabaduse ja teiste õiguste vahel tasakaalu leidmine Interneti-ajastul ja mitmekultuurilises ühiskonnas. Euroopa Inimõiguste Kohtu suundumused. *Juridica*, 7, lk 463.

õigusi rikkuvaid kommentaare.⁶ Need avaldised võivad sisaldada tahtlikult provotseerivaid, agressiivseid või vihkamist õhutavaid kommentaare. Internetiportaalide kommentaariumid võivad sisaldada õigusi rikkuvaid kommentaare kuna anonüümsuse säilitamine küberruumis soodustab inimesi väljendama julgelt oma arvamust ja andma hinnanguid.⁷ Internetikommentaariumites on kindlad reeglid, mida peab jälgima. Keelatud on kirjutada kommentaare, mis on loomult ähvardavad ja solvavad, vaenule ja vägivallale õhutavad ning labased ja ropud. Internetikommentaare peaks redigeerima moderaator, kes muudab või eemaldab kommentaare kui on vajadus selleks.⁸

Praktikas ei eemaldata või muudeta kõiki kommentaare, mis ei vasta reeglitele. Kuna inimesed avaldavad internetikommentaariumites jätkuvalt oma arvamust ja annavad hinnanguid, ajendatult mõnikord eelkõige emotsioonidest kui faktidest, püüab autor käesolevas bakalaureusetöös vastata uurimisküsimusele: kuidas eristatakse arvamuse, idee ja teabe avaldamist meediaväljaannete kommentaariumites laimamisest ja solvamisest ehk missugused piirid on sõnavabadusel ja kes vastutab meediaväljaandes postitatud kommentaari eest? Töös püstitatud esimene hüpotees on, et kommentaari liigitumine solvamiseks ja laimamiseks nõuab rohkem elemente hetkel Eestis kehtivas õiguskorras kui pelgalt vulgaarsust kommentaaris. Töös püstitatud teine hüpotees on, et meediaväljaanne, kus on esitatud kommentaar, vastutab kommentaari eest hetkel Eestis kehtivas õiguskorras.

Käesoleva töö eesmärkideks on määratleda piir sõnavabaduse, solvamise ja laimamise vahel, ning uurida, kes on vastutav õigust rikkuva kommentaari eest internetikommentaariumis. Selleks selgitab autor solvamise, laimamise ja vaenukõne erinevusi ning kirjeldab piiranguid sõnavabaduse teostamisel. Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit, analüüsides olemasolevat kohtupraktikat ja teaduslikku juriidilist kirjandust. Antud töös keskendutakse meediaväljaannete kommentaariumitega seotud õigustele ja piirangutele.

Käesolev töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis lahatakse sõnavabaduse mõistet ja selle aluseid ning analüüsitakse õiguslikke aspekte, mis seda piiravad. Lisaks selgitatakse internetikommentaariumite olemust. Teises peatükis käsitletakse solvamise, laimamise ja vaenukõne

⁶ Elkin, J. (2000). Cybersmears: Dealing With Defamation On The Net. *GPSolo*, Vol. 17 No. 6, lk 10.

⁷ Polak, S. Trotter, D. (2020). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. Amsterdam: Amsterdam University Press, lk 47-48.

⁸ Helk, V. (2012). *Sõnavabaduse probleemidest*. Kättesaadav: <http://www.vabaeestisona.com/index.php/juhtkiri/1844-sonavabaduse-probleemidest-.html>.

olemusest, selgitatakse vastutust kommenteerimisel. Kolmandas peatükis analüüsitakse olemasolevat kohtupraktikat, sealhulgas tähtsat kohtulahendit Delfi AS vs Eesti.

1. SÕNAVABADUS

1.1 Sõnavabaduse alused ja tähtsus

Sõnavabadus on sätestatud põhiseaduses § 45 lõige 1, mille kohaselt on igal inimesel õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. EIÕK artikkel 10 lõige 1 sätestab, et igal inimesel on õigus sõnavabadusele ning see õigus kätkeb endas vabadust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ning mõtteid ilma võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Tähtis on käsitleda põhiseaduse preambulas sätestatud printsiipi, et Eesti riik on rajatud vabadusele, õigusele ja õiglusele ning põhiseaduse § 1 sätestatud demokraatia printsiipi, millest tuleb aru saada kui Eesti ühiskonnakorralduse põhialust, sealjuures arvestades põhiseaduse § 10 printsiipi.⁹

EIÕK artikkel 10 lõige 1, mis kindlustab sõnavabaduse, koosneb kolmest osast. Nendeks on vabadus arvamusele, vabadus mõtete ja teabe saamisele ning vabadus edasi kanda mõtteid ja teavet. Nende õiguste sisu on edendatud kohtupraktikaga. Tõlgendades EIÕK, lähtub Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIK) enda arendatud sõltumatu käsitluse doktriinist.¹⁰ Reeglid tõlgendamaks rahvusvahelisi lepinguid on kirjas lepingute õiguse Viini konventsioonis, mille artikli 31¹¹ kohaselt “tuleb tõlgendada lepingut ausameelselt, kooskõlas sõnade tavalise tähendusega, mis tuleb anda lepingu terminitele kontekstis, samuti lepingu objektist ja eesmärgist lähtudes”. EIK on antud artikli teksti rõhutanud ja seda kasutanud. Sellest ajendatuna on oluline EIÕK kontekstis selle preambula fikseeritud vabaduste ja õiguste järgimine ja teostamine, efektiivse poliitilise demokraatia mõistmise ja järgimise taotlus ning suurema ühtsuse taotlemine lepinguosalistes riikides.¹² Avalik diskussioon ja väljendusvabadus on vajalik demokraatia toimimiseks. Avaliku vaba arvamuse arenemine on tagatud vaba ja avaliku diskussiooniga üldise tähtsusega teemadel. On paratamatu, et avalik arvamus kujuneks pluralistlikult lähtudes erinevatest motiividest, kuid võrdselt esitatud seisukohtade võitluses argumendi ja

⁹ Maruste, R. (2001). Sõnavabadus ja selle piirid. *Juridica*, 1, lk 14-15.

¹⁰ Kuurberg (2019), *supra nota* 5, lk 464.

¹¹ Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioon. RT II 2007, 15, artikkel 31.

¹² Maruste, *supra nota* 9, lk 15.

vastuargumendi poolt.¹³ Töö autor nõustub väitega, et väljendusvabadus aitab kaasa demokraatia toimimisele.

Nii Põhiseaduse kui ka EIÕK sihiks on kaitsta vabadusi ja õigusi ning kindlustada demokraatliku elu- ja riigikorraldust, ehk neid akte tuleb mõtestada demokraatia võtmes. Demokraatia eeldab tolerantsust, pluralismi ja avarhoiakulisust.¹⁴ Sõnavabadus on tähtis tingimus mitme muu õiguse ja vabaduse reaalseks ja aktuaalseks toimimiseks, näiteks valimisõiguse, süüme-, mõtte- ja ühinemisvabaduse, teabelise enesemääratluse ja privaatsuse kasutamisel. Igal ühiskonnaliikmel peaks olema võimalus uskuda ja omada arvamust ning neid uskumisi ja arvamusi levitada ilma piiranguteta. Teiste õiguste ja vabaduste toimimine on piiratud ilma sõnavabaduseta. Sõnavabadus on paratamatu, et mõista ühiskonnas toimuvat, saavutada ühiskondlikuid kokkuleppeid ja leida sobivaid lahendusi ühiskonnale. Üheks tingimuseks, et ühiskond ja demokraatia toimiks, on igaühe ligipääs avalikku sfääri. Meedial on oluline roll riigis kuna uurides ja hinnates valitsust, sunnib see valitsust tegema otsuseid riigijuhtimise osas avatult, selgelt ja usaldusväärset.¹⁵

Sõnavabadusel on tähtis roll garanteerimaks iga inimese võimalust arendada võimeid ja andeid ning tagamaks isikliku kasvu ja enesekehtestamise ühiskonnas.¹⁶ Tehnoloogia arengu tõttu on muutunud paremaks enesearendamise võimalused. Teabevahetus on äärmiselt tähtis iga inimese arengu ja eneseteostuse jaoks. Oma uskumuste ja arvamuste avaldamine ning neile tagasiside saamine aitab kaasa intellektuaalsele arengule.¹⁷ Seega on EIK leidnud, et inimese õigus end väljendada on oluline demokraatlikus ühiskonnas ja vajab kaitset. Sõnavabadus on vajalik kuna see edendab ühiskonda kui tervikut ja õigus saada teavet on kasulik igale inimesele individuaalsel tasandil.

Tähtis on teada ja õigesti hinnata sõnavabaduse vormi, viisi ja adressaati, et anda piisav hinnang sõnavabadusele ja selle piiridele. EIÕK järelvalveorganite tõlgenduses hõlmab sõnavabadus igasugust väljendusvormi, ehk eneseväljendus võib olla avaldatud kõnes, kirjas, pildis, helis, filmis, kujundis ja teos, millega kantakse ette oma arvamused, ideed või teave. Väljendusel on erinevaid vorme ja viise. Võimalik on eristada väljenduseesmärki, adressaati ja kanalit, millega edastatakse teavet. Riik ei pea

¹³ Ernits, M. (2007). Avalik väljendusvabadus ja demokraatia. *Juridica*, 3, lk 170.

¹⁴ Maruste, *supra nota* 9, lk 15.

¹⁵ Govindu, V. (2011). Contradictions In Freedom Of Speech and Expression. *The Indian Journal of Political Science*, Vol. 72 No. 3, lk 641-642.

¹⁶ Žurakovskaja-Aru, *supra nota* 3, lk 558.

¹⁷ *Ibid.*, lk 559 viidatud Garvey, J. H. Schauer, F. F. (1992). *The first amendment: a reader*. St. Paul: West publishing, lk 48.

erinevaid vorme ja viise kaitsma samasuguselt. Riigi erinev vormide ja viiside kaitsmine võib olla tingitud riigi kultuurilisest, sotsiaalsest, religioosest või poliitilisest olukorrast, kuid tuleb arvestada otsustamisel, et väljendusvormi ei koheldaks diskrimineerivalt.¹⁸ Sellest tulenevalt peab sõnavabaduse kasutamisel arvestama riigi eripärasust. Näiteks tuleb esitada oma arvamust usu kohta delikaatsemalt riikides, kus on usk kõrgel kohal.

1.2 Piirangud sõnavabadusel

Väljendusvabadus pole tingimatu vabadus, millel pole piire. Selle vabaduse kasutamisega tulenevad ka kohustused ja vastutus. EIÕK esimene lõige sätestab riikide õiguse nõuda raadio, televisiooni ja filmiette võtete litsenseerimist, et kanda vastutust adekvaatselt. EIÕK teine lõige määrab võimudele õiguse seostada väljendusvabadus selliste formaalsuste, tingimuste, piirangute või karistustega, mis on kinnistatud seaduses ja on vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste reputatsiooni või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi erapooletuse säilitamiseks.¹⁹ Inimese õigus reputatsioonile on seotud õigusega saada ning jagada teavet ja mõtteid²⁰, seega peavad need õigused olema tasakaalustatud. Väljendusvabaduse õigus on sätestatud nii Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis kui ka Euroopa Liidu põhiõiguse hartas²¹, kuid nendega on seotud ka õigus eraelu austamisele. Olukordades, kus isiku maine on saanud kahjustada, on vajalik hinnata ja võrrelda mõlemat õigust, et leida, kumb õigus prevaleerib selles olukorras. Tähtis on leida põhjendused, miks sekkuda või piirata kindlat õigust.²² Sellest võib järeldada, et sõnavabadus ei tähenda seda, et võib avaldada igasuguseid mõtteid ja uskumusi mis võivad inimestel olla. Piirangud sõnavabadusele on seotud eesmärgiga kaitsta isikuid ja riiki ning hoida ära õigusrikkumisi. Tegemist on pörkivate põhimõtetega ja oluline on leida tasakaal sõnavabaduse ning piirangute vahel, et inimestel oleks võimalus avaldada arvamusi, teavet ja uskumusi, kahjustamata kedagi teist.

¹⁸ Maruste, *supra nota* 9, lk 16.

¹⁹ *Ibid.*, lk 19.

²⁰ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. RT II 2010, 14, 54, art 10.

²¹ Euroopa Liidu 26. oktoobri 2012. aasta põhiõiguste harta. ELT C 326/391.

²² Erdos, D. (2014). Data Protection And The Right To Reputation: Filling The “Gaps” After The Defamation Act 2013. *The Cambridge Law Journal*, Vol. 73 No. 3, lk 539-540.

Igasugune piirang või sanktsioon peab olema põhjendatud, vajalik ja seaduslik. Sekkumise lubatavust tuleb katsetada nii siseriikliku lubatavuse põhimõtetest kui ka Euroopa järelvalvestandarditest tulenevalt. Juhul kui on kasutatud väljendusvabadust ja selle vabaduse teostamisel on individuaalsete ja ühiskondlike huvide vahel tekitatud erimeelsusi, siis on kohustus selle lahendamisel leida balanss individuaalsete õiguste ja ühiskondlike huvide vahel.²³

Vastavalt ÜRO Paktile²⁴ võib inimene oma arvamust avaldada ja takistamatult pidada kinni oma arvamusest, kuid tehes seda tuleb arvestada, et õiguse kasutamisega kaasneb eriline kohustus ja vastutus. ÜRO Pakti kohaselt võib väljendusvabadust piirata juhul, kui see on vajalik teiste isikute õiguste ja reputatsiooni austamiseks ning riikliku julgeoleku, avaliku korra, elanikkonna tervise ja moraali kaitsmiseks.²⁵

Igaühel on olemas enesekujutis. Enesekujutamise õigus haarab endas õigust otsustada ja valida, millisel määral võivad teised isikud kujutada inimest avalikkusele. Avalikult arutamine isiku üle muudab selle isiku avaliku arutelu esemeks. Sellest tulenevalt võib kaasneda soovimatu avalik tähelepanu. Isikutel on õigus eraelu puutumatusel. Isikuandmete kaitse seaduse²⁶ § 4 lõige 1 sätestab, et isiku andmed on kõik andmed, mis on selgitatud välja või tuvastatava füüsilise isiku kohta, mis võivad olla ükskõik millises vormis. Isikuandmete kaitse seaduse § 10 lõike 1 järgi võib isiku andmeid töödelda ainult antud isiku nõusolekul, välja arvatud juhtudel, kus seadusest tuleneb teisiti. Üldjuhul on vajalik isiku heakskiit isiku kohta kujutise avalikkusele avaldamisel. Juhul kui isik on edastanud avalikkusele oma andmed ise, olnud nõus asjaoluga, et ta andmed avalikustatakse või kui andmed avalikustatakse tulenevalt seadusest, siis ei ole tegemist eraelu kaitse riivamisega ja õiguste rikkumisega.²⁷

Seaduslikkus ja vajalikkus on baas kahele väljendusvabaduse sekkumise õigustatuse hindamise ja huvide tasakaalustamisele, milleks on õiguspärasuse test ja vajalikkuse test. Võimude sekkumine peab olema piiratud siseriiklike seadusandluse ja kohtulikku kontrolli võimalusega. Määratletud on

²³ Maruste, *supra nota* 9, lk 20.

²⁴ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1994, 10, 11.

²⁵ UN General Assembly, International Covenant on Civil and Political Rights, 16.12.1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999, art 19 p 2.

²⁶ Isikuandmete kaitse seadus. RT I, 04.01.2019, 11.

²⁷ Tammer, S. (2011). Kujutis kui tegelikult kaitstav õigushüve. *Juridica*, 9, lk 652-653.

õiguspärasuse testi küsimused, mis on baasiks otsustamisel, kas sekkumine on seaduslik. Need küsimused on:

1. Kas sekkumine on lubatud siseriiklikus õigussüsteemis?
2. Kas käsitletav õigus on piisava ulatusega, et jõuda inimesteni?
3. Kas õigussätted on küllaldasel määral arusaadavad, et inimesed mõistaksid oma käitumisega tekitatud tulemust?
4. Kas õigus kätkeb endas piisavaid kindlustusi, et kaitsta sõnavabadust isevaldse sekkumise eest?

Eesti põhiseadus pakub kõrgtasandilist kaitset, kuna sätestab, et väljendusvabadust võib piirata vaid seaduse alusel ning tuleb lähtuda põhiseaduse tingimustest. Demokraatlikus ühiskonnas vajalikkuse testis arvestatakse demokraatia olemust, proportsionaalsust, tõendamiskoormist ning suvamäära. Õiguspärane on sekkumine siis, kui selleks on tungiv sotsiaalne vajadus, mis seondub ühe või mitme antud sekkumise seadusliku sihiga. Sekkumine peab olema võrdeline taotlema seadusliku sihiga. Riigil lasub tõendamise koormus sekkumisel. Rakendatud abinõu ja sekkumise proportsionaalsus ei ole antud ette EIÕK poolt, kuid spetsiaalset ettevaatlikkust ja põhjendatust nõuab kriminaalõiguslike mõjutusvahendite kohaldamine, kuna kohus võtab seega vastutuse otsustamisel, mis on avalikus elus korrektne ja lubatud ning mis ei ole.²⁸

Riigid peavad EIÕK kohta käivad printsiibid, õigused ja vabadused tagama ning vajadusel piirama õigusi ja vabadusi. Abinõusid selleks pole antud ette, ehk riigid ise otsustavad selle üle – riikidel on suvamäär. Suvamäär on seotud eranditega, mis on antud EIÕK artikli 10 lõikes 2 ja need on liigitatud kolmeks: avalike huvide ja individuaalsete õiguste kaitsmise eesmärgil kehtestatud piirangud ning õigusemõistmise autoriteedi ja erapooletuse kaitsmisel tarvilikud piirangud.

On avaldatud, et rahvuslikud võimud on adekvaatsemad kui rahvusvaheline kohus hindamaks, millist kaitset vajavad selles ühiskonnas moraal, avalikud huvid ja inimväärikus. Hindamisel on oluline, et otsus on proportsionaalne taotletava eesmärgiga, vajalik demokraatlikus ühiskonnas ja tulenema tungivast sotsiaalsest vajadusest. Erahuvide kaitsmine on raskendatud asjaolude tõttu, et rolli mängivad väärtusotsused, hinnangud ja emotsioonid. Avaliku teabe puhul on kõik teave avalik seniks, kuni on otsustatud vastupidi seaduses ettenähtud korras. Kui salajane või konfidentsiaalne teave jõuab

²⁸ Maruste, *supra nota* 9, lk 20-21.

meediasse, on see eelkõige teabevaldaja ja tema tegevuse või tegevusetuse vastutuse küsimus.²⁹ Riikidele on jäetud suvamäär kuna riigivõimud on kõige paremini kursis oma riigis toimuvaga. Riigid otsustavad ise, mida kaitsta ja kuidas kaitsta. Rahvusvaheline kohus sekkub juhul, kui on tekkinud vaidlus, mille lahendus ei ole üheselt sätestatud riigi seadustega.

1.3 Sõnavabadus meediaväljaannete kommentaariumis

Internet on andmesidevõrk, mille abil on võimalik arvutitel ja muudel seadmetel vahetada andmeid. Kasutades telefoni, on võimalik rääkida teise telefonikasutajaga. Samamoodi on võimalik Interneti kaudu anda ja saada teavet teiste Interneti kasutajatega üle maailma. Internetti võib kutsuda teabe kiirteeks, kuna selle kasutajaid on üle maailma.³⁰ Hetkeseisuga on Internetti kasutavaid inimesi üle 4,6 miljardi ja sotsiaalmeediat kasutavaid inimesi üle 4,1 miljardi.³¹ Sellist suurt arvu võib põhjendada Internetiteenuse odavusega. Peale ainulaadse globaalsuse teeb Interneti atraktiivseks võimalus lihtsalt suhelda teistega foorumites ja jututubades, mis võib aga mõjutada isikute vabadustunnet enda avaldatu suhtes. Võimalus jääda anonüümseks internetiavarustes omakorda soodustab õigust rikkuvate avalduste jagamist.³²

Internet pidi algselt olema kui piirideta maailm, vaba igasugusest kontrollist, kuid see osutus petlikuks kujutelmaks. Interneti regulatsioon on õiguslikult komplitseeritud. Õiguste rikkumine veebikeskkonnas on kerge ja sellel on laiaulatuslik ning kohene mõju. Et säilitada Interneti olemus, ei saa kasutada äärmuslikke lahendusi rikkumiste eemaldamiseks, kuna see peab säilima vaba ja avatuna, ometi ei ole õiglase olukord, kus Internetis toimuvat ei reguleerita üldse. Sellest tingituna on vajalik reguleerimisel leida õiglase balanss õiguste ja huvide konflikti lahendamiseks.³³ Kuigi Internetti ja sotsiaalmeediat kasutades on igal inimesel lihtne teostada oma väljendusvabadust, levitada sõnumit, anda ja saada teavet, on teisalt jällegi probleem, kui levitatud mõtted ja teave on solvavad, väärad või õhutavad vihkamist ja vägivalda.

²⁹ Maruste, *supra nota* 9, lk 19-20.

³⁰ Vahitorni veebiraamatukogu. (1997). *Mis on Internet*.

³¹ Statista. (2020). *Global digital population as of January 2021*.

³² Luide, S. (2001). Interneti-teenuse pakujate õiguslik staatus ja vastutus. *Juridica*, 5, lk 329.

³³ Turk, K. (2014). Digitaalkeskkonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu. *Juridica*, 3, lk 175.

Läbi meedia on võimalik mõjutada inimeste arvamust. Meediateenuseid võivad kasutada ka teised riigid, et kujundada arvamusi ja suunata mõjutatava riigi poliitilisi otsustusprotsesse, mille korral on tegemist riigi julgeoleku ja avaliku korra tagamise küsimusega. Väljendus- ja teabevabadus on demokraatliku ühiskonna üks alustala, kuid avalike huvide kaitseks on rahvusvahelise, Euroopa Liidu ja Eesti õiguse kohaselt seada piiranguid meediateenustele. Piirangute seadmine meediateenustele ei saa olla vaikse loomuga, kuna tuleb võtta arvesse väljendus- ja teabevabadust. Küll aga, arvestades ohtudega, on teatud juhtudel territoriaalse terviklikkuse ja riigi iseseisvuse ja sõltumatuse tagamiseks piirangute kehtestamine tarvilik ja vältimatu.³⁴

Väljendusvabadus Internetis on kaitstud mitmekülgse raamistikuga. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt³⁵ on peamised sambad, mis reguleerivad rahvusvahelist väljendusvabadusekaitset. Inimõiguste deklaratsiooni artikkel 19 on koostatud ettenägelikult, et kohanduda tehnoloogia arenguga. Seega võib väita, et rahvusvahelise inimõiguste raamistik on asjakohane ja kohaldatav kübermaailmas ka tänapäeval.³⁶

EIK on toonitanud, et võttes arvesse ligipääsu Internetile ja selle võimet salvestada ning edastada suures mahus teavet, on Internet tähtis vahend, millega arendada avalikkuse juurdepääsu uudistele ja teabe levitamise kaasa aitamisele.³⁷ Paljudes rahvusvahelistes õigusaktides peetakse Inernetti avaliku teenuse väärtuseks ja tähtsaks inimõiguste kasutamisel. Internet mängib suurt rolli inimeste eludes kuna aina rohkem on teenuseid ja teavet, mis on kättesaadavad ainult veebikeskkonnas.³⁸

Kui isik avaldab andmeid kellegi kohta Internetis, muutes jagatud teabe kättesaadavaks kõigile, siis ei laiene andmeid avaldanud isikule andmekaitse direktiivi³⁹ isikliku kasutamise erand, leiab Euroopa Kohus, kuna see ei mahu era- või perekonnaelu raamidesse.⁴⁰ Euroopa Kohtu mõttekäiku järgides oleks kohaldamisala andmekaitse kohta käivatel normidel üüratu ja hõlmaks endas väga palju isikuid, kes jagavad mingisugust teavet Internetis, mis käib kellegi teise kohta. Kõikidele veebikeskkondades

³⁴ Sinisalu, A. Virks, K. (2020). Vaenuliku mõjutustegevuse piiramine meedia- ja sideteenuste korraldamisel. *Juridica*, 2, lk 101.

³⁵ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1994, 10, 11.

³⁶ Ülgen, S. (2016). Governing Cyberspace: A Road Map for Transatlantic Leadership. *Carnegie Endowment for International Peace*, lk 23.

³⁷ Kuurberg (2019), *supra nota* 5, lk 464 viidatud Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016

³⁸ *Ibid.*, lk 465 viidatud Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016

³⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 2016 aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. ELT L 281/31.

⁴⁰ Mikiver, M. Sein, K. Tupay, P. K. (2018). Pilguheit andmesubjekti õiguskaitsevahenditele uues isikuandmete kaitse üldmääruses. *Juridica*, 2, lk 97 viidatud Bodil Lindqvist, C-101/01, CJEU 2003, p 47.

tehtud kommentaaridele rakenduksid normid, mis tulenevad andmekaitsest. Andmekaitse direktiivi artikli 29 põhisel loodi töörühm, et valmistada uus isikuandmete kaitse üldmäärus⁴¹ kuna määruse laia kohaldamisala tulemusena võib olla järelvalveasutuste interventsioon isikute vaheliste tülide käigus muutuda väljendusvabaduse ja eraelu puutumatuse rikkumiseks. Euroopa Komisjon leidis, et üldmääruse muutmisel on erandi kohaldamisala suurenemine aktuaalne. Üldmääruses säilis asjaolu, et erandi puhul ei tohi olla isiku sihiks majanduslik või kutsealane eesmärk.⁴²

Inimese õigusi rikkuv avaldatu küberruumis peab loomult olema tahtlikult avaldatud kirjutis või tegu, mis õõnestab teise isiku head nime või mainet. See rikkumine sisaldab endas tegu ehk avaldist küberruumis, tekitatud kahju isikule, mis rikub au ja hea nime kaitset, tahet kahjustada teist isikut ja sidet avaldise ning tekkinud kahju vahel.⁴³

EIK on moodustanud universaalsed kriteeriumid, mida hinnata sekkumise vajalikkuse ja proportsionaalsuse aspektist, kui kaalul on eraelu austamine ja sõnavabadus. EIK otsus kujuneb vastates nendele küsimustele:

1. Kuidas toetasid avaldatud kommentaarid üldist huvi pakkuvale diskussioonile?
2. Kui tuntud on isik avalikkusele ja milline tegevus on esemeks avalikustamisele?
3. Missugune on olnud eelnev käitumine isiku poolt, kelle õigus eraelule on ohus, ja kas avaldatud teave on varem avalikustatud?
4. Kuidas leidis ajakirjanik teabe ja kes teave on paikapidav?
5. Milliselt on kajastatud isikut, kui suure levitamise ulatusega on avaldatu ja millised võivad olla ebasoodsad tulemused isikule?
6. Kui rängalt sanktsioneeritakse avaldajat?

EIK on pidanud küsimusi lähemalt määratlema internetiajastul, olenedes sellest, keda pidada avaldajaks ning kellele tuleks vastutada. Esimene kohtuasi, kus EIK on pidanud määratlema neid

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016 määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). ELT L 119/1.

⁴² Mikiver, M. Sein, K. Tupay, P. K, *supra nota* 40, lk 98.

⁴³ Nel, S. (2007). Online Defamation: The Problem of Unmasking Anonymous Online Critics. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, Vol. 40, No. 2, lk 195.

küsimusi, on *Delfi vs. Eesti*,⁴⁴ milles arutati Interneti uudisteportaali kohustusi ja vastutust tulenevalt EIÕK artikli 10 lõike 2 alusel situatsioonis, kus portaal annab võimaluse majanduslikul eesmärgil kasutajatele kommenteerida avaldatud sisu. Kasutajad võivad olla kas tuvastatud või anonüümsed, ja osad kommentaarid on õigusvastase sisuga, mis rikuvad teiste inimeste isikuõigusi ja kehastavad endast vaenukõnet ning õhutamist vägivallale. EIK on nentunud, et vastutus laimavate, solvavate või teiste õigusvastaste avalduste eest peab põhimõtteliselt jääma alles ja olema efektiivseks õiguskaitsevahendiks Internetis isikuõiguste rikkumise korral. Töötati välja aluskriteeriumid, mida arvestatakse igas sarnases kohtujuhtumis isikuõiguste rikkumise ja sõnavabaduse asjus Internetis. Kriteeriumiteks on kommentaaride sisu, nende avaldajate vastutusele võtmine alternatiivina, kaebaja vahendid laimavate kommentaaride eemaldamiseks ja tulemus riigisisel menetlusel kaebajale.⁴⁵

Eesti Ajalehtede Liit (edaspidi EALL) pooldab kommenteerimisvõimalust veebis ning peab seda demokraatlikuks väljenduseks. EALL hindab kommentaare kui ühiskonna vabaks võimaluseks arutlemaks teemadel sekkumiseta toimetuse poolt ja nendib, et kommenteerimisvõimalust ei vaadelda kui ajakirjanduslikku tegevust, kommentaarid on lugejate seisukohad ja peegeldavad arvamusi, mis on kõneaineks ühiskonnas. Kuigi Internetil on pakkuda palju positiivseid võimalusi inimestele, kasutavad mõned inimesed seda siiski vastutustundetult, jättes ebameeldivaid ja seaduste- või õigusvastaseid kommentaare, mille tõttu paneb EALL kommenteerijate südamele, et tuleb olla arvestav teistega ja võtta vastutust oma kommentaaride eest. Võitlemaks vastu sobimatutele kommentaaridele, on EALL kehtestanud hea tava leppe. Selle kohaselt tuleb eemaldada kommentaarid, mis on sisult ropud, ässitavad vaenu rahvaste ja rasside vahel, propageerivad relvade või narkootikumide kasutamist, riigi kukutamist ja reetmist või kindlale isikule määratud füüsilise vägivalla tarvitamist ja põhjendamatu halvustamist. Kommentaar, mis rikub hea tava lepet, tuleb eemaldada mõistliku aja jooksul selle teada saamisest, vastasel juhul muutub kommenteerimiskeskond vastutavaks endiselt alles oleva kommentaari suhtes. Hea tava kohaselt võib iga kommenteerimiskeskond jõustada täiendavaid reegleid õigusvastaste kommentaaride vastu võitlemiseks.⁴⁶

Töö autor leiab, et on palju õigusakte, mis reguleerivad sõnavabadust ja tehnoloogia arenguga ning Interneti kasutajate arvu kasvamisega võib tulla olukordasid, kus rahvusvahelised kohtud peavad

⁴⁴Kuurberg (2019), *supra nota* 5, lk 467 viidatud *Delfi AS v. Eesti*, no 64569/09, ECHR 2015.

⁴⁵*Ibid.*, lk 468.

⁴⁶Eesti Ajalehtede Liit. (2008). *Online kommentaaride hea tava lepe*.

kitsendama või laiendama õigusaktides olevaid sätteid. Kohtud on tunnistanud, et Internetil on oluline roll teabe jagamisel ja inimõiguste kasutamisel. EIK on kujundanud välja kindlad kriteeriumid, millega hindavad Internetis avaldatu õiguspärasust. Kriteeriumid on välja töötatud pidades silmas asjaolu, et oluline on säilitada tasakaal sõnavabaduse ja muude õiguste vahel.

2. SÕNAVABADUSE PIIRANGUD INTERNETIKOMMENTAARIUMIS

2.1 Au ja hea nime kaitse

Põhiseaduse § 17 on au ja hea nime kaitse alus. Põhiseaduse § 45 ja § 17 korral on tegemist vastassuunaliste põhimõtete põrkumisega. Võlaõigusseadus (edaspidi VÕS)⁴⁷ § 1047 ei näe ette hea nime kaitsehüvena. Kohaldades tsiviilõigusnormi tuleb arvesse võtta põhiõigusi. Riigikohus defineerib au ja hea nime mõistet kui ühiskonna head arvamust inimesele kui isiksusele ning üldiselt vaatleb ühiskond isiksust tema tegude põhjal.⁴⁸ Tartu Ringkonnakohus on lisanud sellele juurde, et au on moraalse teadvuse mõiste ja eetika kategooria, mis väljendab ühiskonna head arvamust inimesele kui isiksusele ja ühiskonna liikmele.⁴⁹ Tallinna Ringkonnakohus on nentinud, et au eetika kategooriana väljendab ühiskondliku tunnustust inimesele kui isiksusele, millega kaasneb lugupidamine ja austamine. Inimese au väljendub temale antavas heas ühiskondlikus arvamises, mille tõttu on hinnangu kujunemisel tähtis roll ka inimesel endal.⁵⁰

Au ja väarikus objektiivses mõttes põhineb sotsiaalsetel ja kõlbelistel teguritel. Soomes on leitud, et laimav tegu väärrib karistust juhul, kui selle teo tagajärjel võib isik kannatada majandustegevuses, ehk au ja väarikuse sotsiaalseteks teguriteks on majanduslik tegevus või ametialane õnnestumine. Ühiskondliku hinnangu piiritlemisel on oluline arvestada kindlat sotsiaalset kooslust, kuhu kuulub isik. Näiteks võib tuua ohvitseri süüdistamine arguses või kartlikuses. Kuna sellise isiku elukutse seostub vapruste ja julgusega, siis arguses süüdistamine võib mõjuda temale hoopis tõsisemalt, kui tsiviilelukutse esindajale kuna ohvitseri süüdistamist arguses võib tõlgendada niiviisi, et ta on ebapädev oma elukutses. Au ja väarikus subjektiivses mõttes osutab sellele, millisenä vaatleb inimene ennast ise. Kohtumenetlusel tasuks arvestada nii objektiivse kui subjektiivse au ja väarikusega kuna au ja väarikuse teotamisel muutub nii ühiskondlik suhtumine isikusse, kuid mõjuda võib negatiivselt

⁴⁷ Võlaõigusseadus. RT I, 08.01.2020, 10.

⁴⁸ Ernits, *supra nota* 13, lk 24 viidatud RKEKo 3-2-1-99-97.

⁴⁹ *Ibid.*, lk 24 viidatud TrtRgKo 11-2-80/2000.

⁵⁰ *Ibid.*, lk 24 viidatud TlnRgKo 2-2/652/02.

ka isikule endale. Inimese enesehinnangut saab mõõta, arvestades kuidas tunneks end teine samas olukorras olev isik.⁵¹

Riigikohus hindab mittevaralise kahju juhtumi puhul, nagu seda on au ja hea nime teotamine, nii isiklikku kui ka ühiskondlikku külge. Eeldatakse, et mittevaralise kahju puhul on isikliku poole olemasolu juba eos olemas, kuna igasuguse isikliku õiguse rikkumisega kaasneb isiku psüühilise tegevuse ja seisundi halvenemine. Inimene, kelle au teotati, peab tõendama fakti au teotamise kohta ja selgitama, miks ja kuidas on tegu teotanud au.⁵²

Au teotamine tekitab tavapäraselt isiku mainele kahju ühiskonna hinnangu kohaselt, kus ühiskond tähendab isiku geograafilist kogukonda. Kohus hindab au teotamise hagi korral asjaolu, kas hageja reputatsioon on saanud kahjustada kindla ühiskonna või ühiskonna osa silmis, kuhu kuulutakse. Küberruumis on ühiskonnal teistsugune tähendus kuna Internetis suhtlevad inimesed pole teadlikud üksteise asukohast. Seetõttu pole võimalik kohaldada Internetile traditsioonilist geograafilist mõistet ühiskonnast. Interneti suhtluse ja au teotamise hindamisel on vaja määrata internetilehekülgedel suhtlevate isikute kindlat kogumit.⁵³

Jõgeva Maakohus on väitnud, et juriidilise isiku au ei saa teotada, üksnes head nime on võimalik teotada, kuna au on seotud au kandja tunnetusliku võimega au tunda. Äriühing ei saa omada tunnetuslikku võimet. Au mõiste koosneb sotsiaalsest lugupidamise taotlusest.⁵⁴ Sellest semantilisusest hoolimata on VÕS § 1047 lõike 2 järgi au teotamine samaväärne majanduslikult kahjuliku asjaolu avaldamine. Juriidilisel isikul on õigus nõuda andmete übmerlökkamist VÕS § 1047 lõike 4 kohaselt.⁵⁵

Internetis postitatu on laia haardega ja võib ulatuda kättesaadavaks paljudele, mille tõttu on au teotamine küberruumis suurema ulatusega. Internetis avaldamiseks loetakse meili saatmist, kirjutise ilmingut foorumis või uudistegrupis, teksti postitamist veebilehele ja faili koostamist, mis on avalikult kättesaadav. Au teotaja vastutuse haare sõltub au teotavate andmete avaldamise ulatusest. Au teotamine loetakse toimunuks ka juhul, kui andmed, mis teotavad au, on avaldatud vaid ühele

⁵¹ Sild, T. (1997). Kuriteod au ja väärrikuse vastu. *Juridica*, 9, lk 451.

⁵² Tammiste, H. (2004). Mittevaralisest kahjust Eesti kohtupraktikas. *Juridica*, 2, lk 138, 141.

⁵³ Luide, S. (2003). Interneti teel au teotamine. Õiguslikud probleemid. *Juridica*, 8, lk 544.

⁵⁴ Ernits, *supra nota* 13, lk 24-25 viidatud Jõgeva MKo 2-432/02.

⁵⁵ *Ibid.*, lk 25 viidatud RKTko 3-2-1-95-05, p 26.

kolmandale isikule.⁵⁶ Seega on võimalik väita, et kui au teotavad andmed on avaldatud veebileheküljel, eriti kommentaariumis kus inimesed jagavad oma mõtteid ja arvamusi, on rikutud inimese õigusi, kelle au teotati. Au teotavad andmed kahjustavad subjekti isiklikult ja ühiskondlikult. Hinnates au teotamise juhtumit, tuleb arvestada sellega, kuidas au teotatud isik ennast tunneb, kuidas tunneks ennast teine isik, kes oleks samas olukorras, ja kuidas mõjutab au teotav väide ühiskondlikku arvamust isiku suhtes.

2.2 Laimamise ja solvamise olemus

EIÕK artikli 9 lõike 1 kohaselt on igaühel õigus mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadusele, mis tähendab, et igaüks võib uskuda või muuta uskumust ja veendumusi ja neid uskumusi vabalt kuulutada. Sama artikli lõige 2 sätestab, et lubatud on piirangute seadmine usu või veendumuste kuulutamisele, kui see on tarvilik inimeste õiguste ja vabaduste, avaliku korra ja tervise või kõlbluse kaitseks ning ühiskondliku turvalisuse tagamiseks. EIK kohtupraktika näitab, et artikliga 10 seatud sõnavabadus hõlmab endast vabadust levitada ideid, mis võivad olla solvavad, šokeerivad või häirivad.⁵⁷ EIK nendib, et mitmekesisel ühiskonnas peavad inimesed olema valmis selleks, et nende uskumusi kritiseeritakse ja seatakse kahtluse alla, kuid samas on sõnavabaduse teostamisel kohustused ja vastutus, ehk sellega ei tohi rikkuda kaasinimeste õigusi.⁵⁸ EIK on sätestanud kriteeriumid, kuidas hinnata laimamist ja solvamist. Ainuüksi esitatud väide või kommentaar, mis on labane või vulgaarne, ei pruugi olla kellegi õigust rikkuv. Sellise kohtupraktiga tulemusena on võimalik vältida olukordi, kus pelgalt kõlvatu sõna või ekstreemne idee solvab kedagi. Vastasel juhul oleks palju rohkem võimalusi inimestel pöörduda kohtusse kaebustega nende ideede vastu ja puuduks tasakaalustatus sõnavabaduse ja solvamise vahel.

Riigikohus ei ole kriminaalkoodeksis kehtinud laimamise ja solvamise mõistet üksikasjaliselt lahanud. Riigikohus on leidnud, et au mõistet on vaja vaadelda dualistlikult. Üks on sisemine au, mis kaitseb sisemisi väärtusi ja teine on välimine au, mis kaitseb isiku väärtust teiste inimeste silmis. Inimesele võib tunduda, et tema inimväärikust on alandatud, kuid kohus peab otsustama, kas

⁵⁶ Luide, S. (2003), *supra nota* 53, lk 545-546.

⁵⁷ Kuurberg (2019), *supra nota* 5, lk 472 viidatud *Handyside vs. Ühendkuningriik*, no. 5493/72, ECHR 1976.

⁵⁸ *Ibid.*, lk 472.

sekkumine ja sanktsioneerimine on vajalik.⁵⁹ Ei piisa vaid kannatanu subjektiivsest hinnangust, laimamise väite häbistav iseloom peab olema tajutav objektiivsele kõrvalseisjale. Laimamine on suunatud isiku au ja väärkuse vastu, solvamine aga isiku au- ja eneseväärkuse tunde vastu. Riigikohus on nentunud, et oluline on teha vahet olukordadel, kus isiku au teotatakse andmete avaldamisega, mis rajanevad faktiväidetest ja on kontrollitavad, ning olukordadel, kus on teotatud au väärtushinnangu avaldamisega, mille tõele vastavust pole võimalik kontrollida.⁶⁰

Teave inimese kohta on halvustav kui omistatakse halvaks pandavaid omadusi või tegusid ja selleks puudub tõetruu alus. Kui teabe esitamine on kahjulik inimesele kui ühiskonna liikmele või kõlbelisele isiksusele, siis on selle teabe esitamine au ja väärkuse riive. Solvamise puhul ei ole võimalik lähtuda vaid isikule väliselt antud hinnangu muutumisest, kuna solvamise korral on tegemist rünnakuga isiku eneseväärkuse vastu, ehk haavata saab inimese enesehinnang. Teave inimese kohta on alusetu, kui ei ole võimalik põhistada seda teavet objektiivsete asjaoludega.⁶¹

Väärtusotsustused peavad baseeruma teatavale üldisele objektiivsele faktilisele alusele. Selle põhjal võivad inimesed teha erinevaid järeldusi. Väärtusotsustus ei saa olla ainult spekulatiivne. Hinnangu või arvamuse esitaja peab olema ajendatud heast tahtest ja üldisest huvist, hinnangu vorm ei tohi kippuda labasustesse, teadlikku solvamisse ja inimväärkuse alandamisse.⁶²

Väidete ja hinnangute avaldamist määratletakse kolmandatele isikutele teatavaks tegemisega.⁶³ Õiguskaitsevahendid selle vastu on määratud võlaõigusseaduses, §-de 1046 ja 1047ga. Riigikohus on nentunud, et andmete avaldamise korral saab avaldajaks olla ka isik, kes edastas andmeid meediaväljaandele.⁶⁴ VÕS § 1046 lõike 1 kohaselt on vajalik tuvastamisel väärtushinnangu õigusvastasust teha kindlaks avaldatud väite au teotav iseloom ning peale seda arvestada rikkumise liiki, põhjust ja motiivi kui ka suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel. VÕS § 1046 lõige 2 kohaldab nõuded, millal au teotava väite esitamine võib olla põhjendatud ja mitte õigusi rikkuv. Kui on esitatud au teotav faktiväide, mis on tuvastatud VÕS § 1047 lõike 1 mõttes, siis on

⁵⁹ Nimmo, M. (2017). Identiteedivarguse piiritlemine solvamisest ja laimamisest Eesti õigussüsteemis. *Juridica*, 10, lk 711 viidatud RKKKo 3-1-2-3-04.

⁶⁰ *Ibid.*, lk 711-712.

⁶¹ Sild, *supra nota* 51, lk 452.

⁶² Žurakovskaja-Aru, *supra nota* 3, lk 55.

⁶³ Pild, M. (2016). Võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamine au teotamisel sotsiaalmeedias Facebooki näide. *Juridica*, 5, lk 304 viidatud RKTko 3-2-1-95-05.

⁶⁴ *Ibid.*, lk 304.

vajalik arutada, kas ei tuleks õigusvastasus välistada asjaolul, et avaldajal või isikul, kellele asjaolu esitati, oli selle vastu õigustatud huvi ja avaldaja vaatas üle andmed või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise koormusele. VÕS ei sätesta otsesõnu lisakriteeriume, mida peab arvestama õigusvastasuse hindamisel meedias. EIK nendib lahendites, et vajalik on arvestada sisu ja keskkonda, kus avaldus on esitatud, et hinnata väidete õiguslikust.⁶⁵ Õiglase ja asjaoludele vastava eesmärgi saavutamiseks ja kaalutusotsuse kujundamisel on vajalik arvestada asjaolu, et avaldus on tehtud sotsiaalmeedias.⁶⁶

Kriminaalkoodeksi §-des 129 ja 130 määratletud solvamine ja laimamine dekriminaliseeriti tervikuna karistusseadustiku⁶⁷ jõustumisega 1. septembril 2002. Riigikohtu kohaselt ei ole solvamine ja laimamine sedavõrd oluline õiguserikkumine, mis väärrib kriminaalkaristust.⁶⁸ Ometi ei dekriminaliseeritud kõiki käitumisakte, mis on seotud laimamise ja solvamise ja § 247 järgi on karistatav kuriteona rahvusvaheliselt kaitstud isiku solvamine ja laimamine, § 275¹ kohaselt võimuesindaja laimamine seoses ametikohustuste täitmisega ja § 305¹ kohaselt kohtuniku, kohtu või rahva kohtuniku laimamine, mis on seotud viimase osalemisega õigusemõistmisel.⁶⁹ Laimamine ja solvamine on suurema mõjuga, kui tegu on suunatud rahvusvaheliselt kaitstud isiku, võimuesindaja, kohtu või kohtuniku vastu. Üksikisikud, kes ei kuulu eelnimetatud kogumikku, on ka kaitstud solvamise ja laimamise eest, kuid solvamine ja laimamine ei ole nii laiaulatusliku mõjuga nende puhul.

Õiguskirjanduse järgi mõjutab laimamine isiku reputatsiooni ehk välimist au. Sisult on see ebatäpse faktiväite esitamine või levitamine, millel on oht mõjuda kahjustavalt isiku mainele avalikkuse ees. Kui esitatud väide on vale, kuid ei häbistata isikut selle väitega, siis pole tegu laimamisega. Samamoodi ei ole see laimamine, kui avaldatakse faktiväide, mis kahjustab isiku mainet, kuid mille sisu vastab tõele. Solvamine riivab inimese sisemist au, ehk väärrikuse tunnet.⁷⁰ Solvamist on mõistetud kui tegu, mille sihiks on teise isiku labases vormis halvustamine ja võib seisneda isiku tegevuse halvustamises või oma sisult kritiseerivate ja negatiivsete väljendite kasutamises isiku, tema omaduste ja tegevuste kohta. Mõnedel juhtudel on seadusandja näinud vajadust süüteo menetluslikul

⁶⁵ *Ibid.*, lk 307 viidatud Magyar Tartalomsgazdasági Szakszakértői és Index.hu Zrt vs. Ungari, no. 22947/13, ECHR 2016.

⁶⁶ *Ibid.*, lk 307.

⁶⁷ Karistusseadustik. RT I, 03.03.2021, 3.

⁶⁸ Nimmo, *supra nota* 59, lk 712 viidatud RKKKo 3-1-1-23-03.

⁶⁹ *Ibid.*, lk 712.

⁷⁰ *Ibid.*, lk 712 viidatud. Sootak, J. Pikamäe, P. (2009). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 3. tr. Tallinn: Juura.

sekkumisel olukordadesse, kus on kasutatud laimamist või solvamist. Seadusandja leiab, et solvamine on väiksem õigusrikkumine ja karistatakse selle eest peamiselt väärteo korras.⁷¹ Seega peab avaldatu sisaldama faktiväidet, mis ei vasta tõele, ja mõjuma isiku mainele kahjustavalt, et see liigituks laimamiseks. Solvamist peab käsitlema kui loomult halvustavat ja väärkuse tundele kahjulikult mõjuvat väidet

Riigikohus on leidnud, et mittevaralise kahju eest sanktsioneerimisel tuleb kohtul võtta arvesse rikkumise viisi ja raskust, rikkuja süüd ja astet, poolte finantsolukorda ning asjaolusid, mis on vajalikud, et määrata õiglane hüvitis.⁷² EIK on seisukohal, et hüvitis, mida määratakse au teotava väite eest, peab olema proportsionaalne ja mõistlikus suhtes kahjuga, mis on tekitatud mainele. Eestis ei ole aga määratud, milliseid sotsiaalmeedia erisusi arvestada, määrates kahjuhüvitist.⁷³

Au teotamise mõistmiseks on vajalik arvestada sotsiaalvõrgustikule omast kommunikatsiooni, sisu ja keelt. Internetiportaale võivad külastada isikud igast vanusegrupist. Igal üksikjuhul on tarvis lahata vestluse, arvamuse või hinnangu stiili, keelt ja kulgu. Riigikohus on nentunud, et antud väärtushinnangu alusetus võib tuleneda vaid ebakohasest väljendusviisist.⁷⁴ EIK on leidnud kohtulahendis Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari, et rikkumine võib jääda väljapoole väljendusvabaduse kaitseala juhul kui see ulatub alusetu mustamiseni, kuid ainult vulgaarsete sõnade kasutamine ei ole määrava olulisusega hindamisel, kas avaldatu on solvava loomuga. EIK leiab, et stiil on osa kommunikatsioonist ja seetõttu on kaitstud koos väljendatu sisuga.⁷⁵ Mõtestades lahti Riigikohtu seisukohta kooskõlas EIK praktikaga, ei saa koheselt pidada väärtushinnangut sobimatuks vulgaarsuse tõttu. Võttes arvesse Interneti võimalusi, peab pidama silmas, et lihvitud ajakirjanduslikule või ilukirjanduslikule stiilile on kaasnenu tahtmatult kõnekeelne, madal stiil. See ei muuda esitatut koheselt sobimatuks, kuna hindama peab ka konteksti.⁷⁶

Riigikohus on nentunud lahendites, et baseerudes võlaõigusseadusele on võimalik teotada isiku au kahel viisil, milleks on VÕS § 1046 lõike 1 alusel sobimatu väärtushinnangu esitamine ja VÕS § 1047 lõike 2 alusel ebaõigete andmete avaldamine. Kontrollitakse vaid faktiväiteid, mida mõistab

⁷¹ *Ibid.*, lk 712.

⁷² Pild, *supra nota* 63, lk 308 viidatud RKTko 3-2-1-81-05, p 17.

⁷³ *Ibid.*, lk 308.

⁷⁴ *Ibid.*, lk 308 viidatud RKTko 3-2-1-161-05, p 12.

⁷⁵ *Ibid.*, lk 308 viidatud Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari, no. 22947/13, ECHR 2016.

⁷⁶ *Ibid.*, lk 308.

kohtupraktika kui isiku kohta avaldatuid andmeid. Väärtusotsused avalduvad hinnangus, mis on antud isikule. Ehkki seda saab põhjendada, siis pole võimalik näidata selle tõesust, mis tähendab, et kui alus isiku teotamiseks on väärtushinnang, siis pole õigust nõuda nende andmete ümberlukkamist.⁷⁷ Riigikohus sedastab asjaolu, et au teotava väärtushinnangu avaldamist andmetega, mis ei ole tõesed, ei arvestata VÕS § 1047 lg 3 kohaselt õigusvastaseks, kui avaldajal või isikul, kellele avaldati asjaolu, oli õigustatud huvi avaldamise vastu ja avaldaja vaatas järele andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis on vastav võimaliku rikkumise raskusele. VÕS § 1047 lg-s 3 ei ole märgitud keelelise väljenduse sobimatute au teotavate väärtushinnangute avaldamist tuginedes asjaoludele võimalik heastada kuna need hinnangud ei järeldu esitatud andmetest, vaid on moodustatud ja esitatud sihiga kahjustada au ja head nime.⁷⁸

2.3 Vaenukõne olemus

Riikides, kus vaenukõne on seadusevastane, on terminit „vaenukõne“ tõlgendatud erinevalt. Üldine, laiaulatuslik definitsioon vaenukõnele on „sõnad, mis on tahtlikult solvavad ja/või ähvardavad ja/või alandavad, eesmärgiga tekitada vaenu vähemusgruppide vastu.“⁷⁹ Eesti karistusseadustiku paragrahvi 151 lõike 1 kohaselt on tegemist vaenu õhutamise, kui isik on avalikult kutsunud üles teisi vihkamisele, vägivallale või diskrimineerimisele seoses rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga, kui sellega on põhjustatud oht kellegi elule, tervisele või varale. Tõendades tegu on vajalik selgitada põhjuslik seos ohu või kahjuliku tagajärje ning vaenu õhutanud isiku teo vahel. Üleskutse peab olema avalik, eitama grupi võrdväarsust teistega, asetama sihiks vihkamise, vägivalla või diskrimineerimise levimuse, olema suunatud arvult ja karakteristikult vastuvõtjaskonnale.⁸⁰

Vaenukõnel pole kindlat ja täpset universaalset kõikset mõistet. Iga riik reguleerib erinevalt, kui rangelt on vaenu õhutamine kriminaliseeritud. Hindamaks vaenukõne on vaja võtta arvesse selle sisu, tooni, olemust, eesmärke, võimalikke tagajärjesid ja mõju. EIK on nentunud, et vaenu õhutamine

⁷⁷ Nimmo, *supra nota* 59, lk 713 viidatud RKTko 3-2-1-11-04; RKTko 3-2-1-5-07.

⁷⁸ *Ibid.*, lk 713 viidatud RKTko 3-2-1-43-09, p 16.

⁷⁹ Heldt, A. (2019). Let's Meet Halfway: Sharing New Responsibilities in a Digital Age. *Journal of Information Policy*, Vol. 9, lk 338-339 viidatud Waldron, J. (2012). *The Harm in Hate Speech*. Cambridge, MA: Harvard University Press, lk 9-10.

⁸⁰ Metlev, S. (2019). *Vaenuõhutus ja väljendusvabadus*.

vähemuste suhtes pole kooskõlas EIÕK põhimõttega ning on väljas väljendusvabaduse kaitsealast, kuna vähemuste võrdsete võimaluste ja turvalisuse kaitse ei saa olla vähem oluline kui sõnavabadus. Inimõiguste mõttevastane on kasutada sõnavabadust põhjendusena vaenukõne kui vähemusi kahjustava tegevuse toeks.⁸¹

Riigikohtu kriminaalkolleegium on andnud suunised, kuidas tõlgendada karistusseadustikus märgitud vaenu õhutamist. Võrdsusõiguse rikkumine eeldab, et mingisuguste tunnuste või seisundi alusel eristatavate gruppide puhul ühe grupi liige eitab teises grupis olevate isikute võrdvärsust esimese grupi liikmetega. Karistusseadustiku § 151 kohaselt on koosseisupärane tegu mitte ainult teise gruppi kuuluvate isikute võrdvärsuse mitte tunnistamine, vaid ka teiste isikute üleskutsumine sellele. Koosseisupärane tegu seisneb selles, et avalikult esitatud sõnum peab oma sisult kutsuma vihkamist või vägivalda esile teistes isikutes, tuua kaasa sotsiaalse grupi vastu sihitud vihkamise või vägivalda levikut ja peab olema reaalne võimalus, et see võib saada audientsi ühiskonnas. Vajalik on käsitleda mitte üksnes kindlat märki, millele omistatakse üleskutsuv iseloom, vaid ka sisu, milles on see esitatud ja tähendusvarjundit.⁸² Kriminaalkolleegiumi kohaselt ei saa sotsiaalse vaenu õhutamise kui süüteo faktiliste asjaolude kindlaks tegemisel jätta hindamata levinud asjaolu, et sõnade tähendus ja teksti sisu ning võimalik mõju sõltuvad sõnakasutuse kontekstist. Karistusseadustiku § 151 kohaselt on vajalik kindlaks teha konkreetne sotsiaalne grupp või grupid, kelle vastu on vaenulik avaldus esitatud. Ilma selleta ei saa isikut avalduses süüdi mõista.⁸³

Vaenu õhutamise karistamisel tuleb arvestada, et see ei omandaks tsensuuriga võrreldavat mõju kuna põhiseaduse § 45 lõige 2 sätestab, et tsensuuri ei tohi olla. Tsensuur puudub juhul, kui kõik põhiõiguse saajad peavad kinni väljendusvabaduse riivamise formaalsetest ja materiaalistest nõuetest. Riive peab olema kooskõlas põhiseadusega formaalselt ja materiaalselt, materiaalne riive peab olema tarvilik ja paras.⁸⁴

Vaenukõnel võib olla tõsisem tagajärg, kui solvamisel ja laimamisel, sest selle tagajärjel on oht, et kahjustada saab isiku või isikutegrupi tervis. Solvamise tagajärjel saab kannatada isiku

⁸¹ Käsper, K. (2015). *Meedia ja vähemused*.

⁸² Ernits, *supra nota* 13, lk 21 viidatud RKKKo 3-1-1-117-05, p 20.

⁸³ *Ibid.*, lk 22.

⁸⁴ *Ibid.*, lk 23.

väärikusetunne, kuid vaenukõne mõju võib olla laiaulatuslikum ja ohtlikum. Seetõttu on karistus vaenukõne eest rangem, kui solvamisel ja laimamisel.

2.4 Meediaväljaande vastutus kommentaari sisu eest

Õigus aule ja heale nimele on iseloomult absoluutne, seega on õigustatud isikul õigus nõuda kõigilt, et ei rikutaks neid õigusi.⁸⁵ Võlaõigusseaduse⁸⁶ § 1045 lõike 1 punkti 4 järgi on kahju tekitamine õigusvastane, kui tehtud kahju on seotud kannatanu isikliku õiguse rikkumisega. Sama paragrahvi punkt 6 sätestab, et isiku majandus- või kutsetegevusse sekkumisega kahju tekitamine on õigusvastane. VÕS § 1046 lõige 1 kohaselt on isiku au teotamine, kaasa arvatud sobimatu väärtushinnangu andmine, isiku nime või kujutise alusetu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine õigusvastane, kui ei ole sätestatud teisiti seadusega. Nimetatud sätte järgi on vajalik arvestada õigusvastasuse selgitamisel rikkumise liiki, põhjust ja stiimulit ning suhet rikkumisega taotletud sihtmärgi ja rikkumise raskuse vahel.⁸⁷

Tehniline vahend, mida rakendatakse avaldamiseks, pole seotud avaldamise ja avaldaja mõistega. Võlaõigusseaduses pole sätestatud, et avaldamisega on tegu juhul kui väljendatud teave jõuab vastuvõtjaskonnani kindla viisi või kiirusega. Tehniline viis avaldamisel ei näe ette VÕS järgi koheselt vastutavaks mingisugust tehnilist vahendit kontrollivat isikut. Avaldaja on isik, kes edastab andmed, kommentaari või postitusena küberkeskkonda ja tal on vastutus seega VÕS kohaselt. Internetilehekülje pidaja vastutus tekib juhul, kui lehekülje pidaja asub sooritama kontrolli avaldatud sisu üle, kuid vastutuse küsimus tekib olukorras, kus foorumipidaja ei ole teadlik õigusvastasest kommentaarist. Kontrollides isikute postitatud kommentaare ja saades teada ebasobivatest kommentaaridest, muutub internetilehekülje haldaja vastutavaks nende üle.⁸⁸

Internetilehekülje pidajatele on teada õigust rikkuvad kommentaarid, kui neid on teavitatud sellest. Vältimaks õigust rikkuvaid postitusi, on võetud kasutusse tehnilised lahendused, nagu näiteks kindlate sõnade filtreerimine või lugejate võimalus teavitada sobimatust kommentaarist. See ei välista foorumi

⁸⁵ Nimmo, *supra nota* 59, lk 713 viidatud Varul, P. Kull, I. (2010). *Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.

⁸⁶ *Ibid.*, lk 713 viidatud RT I 2001, 81, 487; RT I, 17.11.2017, 40.

⁸⁷ *Ibid.*, lk 713.

⁸⁸ Uritam, A. (2008). See keeruline Internet. *Juridica*, 9, lk 622.

pidajaid täielikult vastutusest, kuna kõiki solvavaid sõnu ei ole võimalik filtreerida ja ei saa loota üksnes lugejatele, kes peaksid juhtima tähelepanu eemaldamist vajavatele kommentaaridele.⁸⁹

Keskendudes internetikommentaariumi haldaja vastutuse küsimusele lehel avaldatud kommentaaride sisu eest, on leidnud Riigikohus lahendis 3-2-1-43-09, et igasuguse põhiõiguse kasutamisele seab piirid põhiseadus § 19 lg 2, mille järgi peab igaüks oma õiguste ja vabaduste ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning pidama kinni seadusest. Lahendis leiti, et internetiportaali "Delfi" ei laiene infoühiskonna teenuse seaduses⁹⁰ (edaspidi IÜTS) §-s 10 sätestatud vastutust välistavad asjaolud ning kostja on ettevõtjana avaldaja võlaõigusseaduse § 1047 lg 1 mõttes. Põhiseaduses § 45 on esimeses lõikes esimese lausega tagatud igaühe õigus väljendusvabadusele, kuid tuleb arvestada au ja hea nime teotamise keeluga. Au ja hea nime kaitse huvides on väljendusvabadust piiravatena käsitatavad VÕS § 1045 lg 1 p 4, § 1046 lg 1, § 1047 lg-d 1, 2 ja 4, § 1055 lg-d 1 ja 2 ning § 134 lg 2.⁹¹ Riigikohus leidis, et kõnealune portaal ei jälgi piisava hoolsusega avaldatud kommentaare ega hinda nende õigusvastasust enne, kui need avaldatakse kõigile lugemiseks. Sellega märkis Riigikohus, et vastutuse vältimiseks ei piisa pelgalt oodata kaebusi kommentaaride kohta ja seejärel need eemaldada, vastutus tekib juba siis kui kommentaarid on avaldatud.⁹² Kuigi internetileheküljed kasutavad mitut tehnilist lahendit võitlemaks vastu sobimatutele kommentaaridele, ei taga need meetmed, et ükski õigust rikkuv kommentaar ei satuks küberruumi. Kohtupraktikaga on leitud, et internetilehekülgede haldajad peavad jälgima suurema hoolsusega kommentaare, mis on vastutaval leheküljel avaldatud.

Foorumis toimuva eest vastutavad isikud on raskes olukorras kuna vaieldav on asjaolu, millal täpselt on foorumipidaja muutunud vastutavaks õigust rikkuva kommentaari suhtes. Ühelt poolt on internetilehekülgede haldajad need, kes tulu saamise eesmärgil pakuvad inimestele võimalust kommenteerida, kuid keeruline on hoida täielikult ära igasuguseid õigusi rikkuvaid kommentaare. Järeelvalvet teostav isik peab kõrvaldama sobimatu kommentaari sellest teada saades koheselt. Inimestel on võimalik igal ajal kommenteerida ja avalda arvamust ning raskust valmistab asjaolu need kohe peale avaldamist eemaldada. Autor leiab, et internetilehekülgede haldajad peavad kontrollima

⁸⁹ Liiv, E. (2008). Väljendusvabaduse ja üldiste isikuõiguste konflikt veebipäevikute ja -foorumite näitel. *Juridica*, 7, lk 477.

⁹⁰ Infoühiskonna teenuse seadus. RT I, 12.12.2018, 39.

⁹¹ Nimmo, *supra nota* 59, lk 713 viidatud RKTko 3-2-1-43-09, p 15.

⁹² Cox, N. (2014). Delfi AS v Estonia: The Liability of Secondary Internet Publishers for Violation of Reputational Rights under the European Convention on Human Rights. *The Modern Law Review*, Vol. 77 No. 4, lk 621.

kommentaariumite sisu ja kasutama Suurkoja poolt pakutud meetmeid et teha kõik mis võimalik, et eemaldada kõlvatu kommentaar.

Meediaväljaande hulka kuuluva foorumi pidaja vastutus mittevaralise kahju eest ei ole välistatud IÜTS § 9 mõttes kuna uudise või artikli kommenteerimise lubamise sihiks pole kohtupraktika järgi üksnes teabe efektiivse edastamine teistele isikutele, kes kasutavad teenust, vaid vaid oma arvamuse ja hinnangu edasi andmine artikli kohta.⁹³ IÜTS §-i 9, mis korraldab infoühiskonna teenuste vahendamist, peab tõlgendama piiratult ja sellest tulenevalt ei rakendu Euroopa Liidu direktiivis nr 2000/31/EÜ⁹⁴ kehtestatud vastutuse piirang meediaväljaannete poolt tehtud kommenteerimisvõimaluste suhtes.⁹⁵

⁹³ Liiv, *supra nota* 89, lk 476 viidatud Tln RgKo 3-2-1-43-09.

⁹⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 08. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/31/EÜ, infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta).

⁹⁵ Liiv, *supra nota* 89, lk 476.

3.KOHTUPRAKTIKA

3.1 Delfi AS vs. Estonia

Antud kohtuasi demonstreerib EIÕK ühtset kasutamist nii veebisiseste kui ka veebiväliste olukordade korral. See kinnitas EIÕK artikli 10 kasutamise küberruumis. Kõnealuse kohtuasjaga märgati, et küberruumis on suurem oht riivata EIÕK artiklit 8 kui trükitud ajakirjanduses. Aktuaalseks muutus kahe vastassuunalise põhimõtte vahel tasakaalu leidmine.⁹⁶

Kohtuasjas 3-2-1-43-09 esitas hageja (Vjatšeslav Leedo) hagi AS Delfi vastu, milles palus ta hüvitist mittevaralise kahju hüvitamise eest. Internetiportaal Delfi avaldas artikli "SLK lõhkus plaanitava jäätrassi". Delfis on võimalik kõikidel külastajatel kommenteerida artikleid, kas anonüümsena või registreeritud nime alt. Antud artikkel pakkus palju kõneainet ja paljud inimesed esitasid oma hinnangu ja arvamuse uudise kohta. Hageja leidis kõikide kommentaaride peale kokku 20 kommentaari, mis rikuvad tema õigusi. Kostja on valmistanud tehnilise lahenduse, mille kaudu saab avaldada kolmandatele isikutele kommentaare kättesaadaval kujul ja teinud selle avalikkusele kättesaadavaks, mille tõttu on kostja võlaõigusseaduse sätete järgi kommentaaride avaldaja ja mille tõttu lasub kostjal vastutus kõlbmatute kommentaaride avaldamise eest. Kostjal on võimalik kontrollida ja eemaldada kommentaare, kuid on valinud tehnilise lahenduse, mille järgi tehakse ainult kommentaaride automatiseeritud eelkontroll. Arvestades asjaolu, et anonüümsed kommentaarid võivad tekitada palju õigusrikkumisi, ei ole kostja võtnud kasutusele mõistlikke meetmeid, et kaitsta kolmandate isikute õigusi. Kostja leiab, et kommentaaride kirjutajad on nende avaldajad ja seega vastutavad.⁹⁷

Suurkoda nendib, et Delfi ei ole loobunud täielikult kommentaariumi reguleerimisest, et vältida õigust rikkuvaid kommentaare, kuid kasutusel olnud vahendid on ebapiisavad. Delfi pidi olema teadlik artiklist, mille nad postitasid, ja nägema ette võimalikku vastukaja avalikkuselt. Hinnates oodatavat vastukaja, oleks pidanud Delfi võtma kasutusele vajalikud meetmed, et hoida ära õigust rikkuvaid kommentaare. Suurkoda loetles võimalusi, millega Delfi oleks võinud hoida ära õigusi rikkuvate

⁹⁶ Deniz, Y. (2018). Online Freedoms and the European Court of Human Rights: a Path Forward for Turkey? *Centre for Economics and Foreign Policy Studies*, lk 4.

⁹⁷ RKÜKo 3-2-1-43-09, lk 1-2.

kommentaari avaldamist. Nendeks olid eelregistreerimise kohustus kasutajatele, kes soovivad avaldada kommentaare, kommentaaride jälgimine enne, kui need avaldatakse ja kommentaaride jälgimine peale artikli avaldamist.⁹⁸

Varasemat kohtuasja, mis kujundaks seisukohta internetiportaali pidaja vastutusest kommentaaride avaldamise eest, ei ole Eestis olnud, küll aga on Saksamaal varem kohtupraktikaga leitud, et portaalipidaja kannab vastutust nii anonüümsete kui ka avaldajana identifitseeritavate kommentaaride avaldamise eest.⁹⁹ Seega on leitud, et kustjast saab pidada kommentaari avaldajaks. Seda ei välista ka asjaolu, kui kommentaari on hagejale teada ja fakt, et kustja on portaali koduleheküljele pannud teate, et kustja ei vastuta avaldatud sisu eest.

Suurkoda on kasutanud EIK kojas tehtud otsust mõõdupuuna ja on leidnud, et kommentaarid on olnud ekstreemsed, õhutades vägivalda ja sisaldades vaenukõnet. Kõnealune portaal tegutseb majandustulu saamise eesmärgil ja kommentaarid võivad sellele aidata kaasa. Suurkoda langetas otsuse Delfi kahjuks, hääletoetusega 15:2. Kaks kohtunikku Suurkojast leidsid, et portaali Delfi ei saa pidada avaldajaks, vaid tuleks pidada ettevõtet kui vahendajat.¹⁰⁰ Sellest otsusest on võimalik järeldada, et seadusandlus selle kohta pealt ei olnud senini üheselt mõistetav. Antud kaasus oli tähtis selle tõttu, et oli oma väljas uus, mis sillutas teed edasisteks kohtuotsusteks ja teema mõistmiseks.

Kommentaari avaldamine on hageja au ja väärrikustunnet teotav ja alandav ning kahjustab hageja mainet hinnangutega, mis on üldsusele laialt kättesaadav. Kustja püüdmised hoida ära õigusrikkuvaid kommentaare tehniliste lahendustega on ebapiisavad, järgitud ei ole vajalikku hoolt, et hoiduda kahju tekitamisest, mille tõttu on vastutus süü puhul kustjal. Kommentaaride õigusvastasuse tuvastamisel lähtus Maakohus VÕS § 1046 lg-s 2 sätestatud vastastikuste huvide ja hüvede kaalumise kohustust. Kustjale ei laiene infoühiskonna teenuse seaduse § 10. Kustja ei ole üksnes tehniline vahendaja kommentaaridele, mis on loomult passiivne, vaid julgustab isikuid kommenteerima portaalil, seega pakub kustja sisuteenust. Kustja vaidles sellele vastu, tuginedes direktiivi 2000/31/EÜ preambuli p 42 sisule, milles on öeldud, et vahendava infoühiskonna teenuse osutaja tegevus on tehniline, automaatne ja passiivne ning teenuse osutajal ei ole edastatava teave kohta teadmisi ja kontrolli selle üle. Kustja leidis veel, et Ringkonnakohus ei kohaldanud õigesti VÕS § 1046 ja § 1047 kui tuvastas kustja

⁹⁸ Mart Susi. (2014). Delfi AS v. Estonia. *The American Journal of International Law*, Vol. 108 No. 2, lk 298.

⁹⁹ RKÜKo, *supra nota* 97, lk 3 viidatud BGH VI ZR 101/06, 27.03.2007

¹⁰⁰ Laffranque, J. (2016). Euroopa Inimõiguste Kohus ja Eesti õigus: kas monoloog või dialoog? Eesti kohta tehtud lahendite mõju Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale. *Juridica*, 8, lk 540-541.

tegevuse õigusvastasuse. Kolleegium jagas ringkonnakohtuga otsust, et kostja ei saa tugineda vastutust vältivatele tingimustele, mida kirjeldab IÜTS § 10. Infoühiskonna teenuste seadus põhineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivil 2001/31/EÜ, tuleb seaduse sätete tõlgendamisel arvestada direktiivi sihte. IÜTS §-des 8-11 sätestatu aluseks olevaid direktiivi artikleid 12-15 täpsustab direktiivi preambuli punkt 42, mille kohaselt hõlmavad erandid vastutusest vaid selliseid juhtumeid, kui infoühiskonna teenuse osutaja tegevus seisneb kolmandate isikute pakutava info edastamiseks või säilitamiseks vajaliku sidevõrgu käitamise ja sellele juurdepääsu lubamise tehnilise toiminguga, mille sihiks on tõhustada sidet. Selle tõttu ei saa direktiivi artiklites 12-15 kehtestatud eranditele põhineda sisuteenuse pakkujad, kes omavad kontrolli talletatava sisu üle. Kolleegium selgitab, et iga põhiõiguse kasutamine on piiratud põhiseaduses § 19 lg 2, mille järgi peab oma õiguste ja vabaduste ning kohustuste täitmisel hoolima ja võtma arvesse teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning käituma seaduspäraselt, seega põhiseaduses tagatud väljendusvabadust on piiratud au ja hea nime teotamise keeluga.¹⁰¹

Delfile ei olnud varem hageja andnud teada, et kommentaarid eemaldataks. Alles kaks kuud peale kommentaaride avaldamist kontakteerus hageja advokaat Delfiga seoses kommentaaridega, pärast mida Delfi eemaldas need.¹⁰² Delfi pöördus Euroopa Inimõiguste Kohtusse arvates, et portaali omanik ei pea vastutama kommentaaride eest, mis teotavad au, mille on avaldanud kolmandad isikud. Suurkoda piiritles Delfit kui majanduslikul eesmärgil platvormi pakkujat, kus saab esitada kommentaare avaldatud sisu kohta. Antud kohtuasjas on oluline leida tasakaal kahe EIÕK tagatud õiguse vahel, milleks on artikliga 10 kindlustatud sõnavabadus ja artikliga 8 tagatud õigus eraelu kaitsele. EIK rõhutab, et mõlemad õigused väärivad võrdväärset kaitset. Artikli 10 lõike 1 järgi on igapäevael õigus sõnavabadusele ja lõikes 2 on kehtestatud tingimused piirangute lubatavusele, mille kohaselt peab sekkumine olema eesmärgipärane, vajalik ja seaduslik. EIK nentis, et nende roll on hinnata vaid seda, kas Delfil on võimalik Riigikohtu poolt VÕS kohaldamist ette näha.¹⁰³

EIK leidis, et Delfi kui Eesti suurima internetiportaalina pidi teadma seadusi ja kohtupraktikat ning abi korral kasutama õigusnõustajaid kuna juba varem on avaldatud avalikult muret kommentaaridele, ehk sõnavabadusse sekkumine on õiguspärane. Riigisiselt on kõnealused kommentaarid käsitatavad

¹⁰¹ RKÜKo 3-2-1-43-09, *supra nota* 97, lk 6-10.

¹⁰² Cox, *supra nota* 92, lk 622.

¹⁰³ Kuurberg, M. (2015). *Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 16. juuni 2015. a otsus asjas Delfi vs. Eesti. Juridica*, 8, lk 587 viidatud VgT Verein gegen Tierfabriken vs. Šveits, no. 24699/94, ECHR 2001.

au teotamisena ebakohase väärtushinnanguga, mitte vaenu õhutamisenä. Hindamaks asjaolu, kas on rikutud Delfi õigust levitada teavet artikli 10 korras, on vaja arvestada nelja tähtsa aspektiga, milleks on kommentaaride kontekst, kommenteerijate vastutusele võtmise võimalikkus, Delfi kasutusse võetud vahendid, et vältida au teotavaid kommentaare ja menetluse tagajärjed Delfile.¹⁰⁴ Kuna Delfi portaal kutsus inimesi aktiivselt kommenteerima oma artikleid, sest see on ettevõttele tulus, ja kommentaari kirjutajal ei ole hiljem võimalik kommentaari muuta või kustutada, leiab suurkoda, et Delfil on märkimisväärne kontroll oma kommentaariumi üle ja see roll ulatub kaugemale kui kõigest passiivse ja tehnilist laadi teenuseosutaja rollist.¹⁰⁵

Kommentaatorite anonüümsuse tõttu ei olnud võimalik minna vastu kindlatele au teotanud isikutele hagiga. Suurkoda leiab, et kommentaatorid võivad jääda anonüümseks laiale avalikkusele, kuid portaal peaks rakendama meetmeid, et identifitseerida kommenteerijaid, näiteks ID-kaardi või muu autentimissüsteemi alusel. Kommentaatoreid on võimalik tuvastada internetiteenuse pakkuja uurimismenetluse või kohtumääruse raames. Suurkoda on esile tõstnud, et anonüümsete kommentaaride korral on võimalik tuvastada üksnes arvuti, mida on kasutatud kommentaari kirjutamiseks ja avaldamiseks. Kuna anonüümsete kommentaaride tuvastamine on ebakindel ja Delfi ei ole kasutanud rahuldavaid meetmeid tõrjumaks õigusvastaseid kommentaare, leiab EIK, et tegemist pole olnud ebaproportsionaalse sekkumisega meediaäriühingu õigustesse. Fakt, et anonüümseid kommentaatoreid võib olla võimatu kindlaks teha, ei välista see, et vastutama ei peaks keegi.¹⁰⁶

Kõnealuse teema senitundmatuse tõttu leidis EIK suurkoda, et on tarvis anda ülestähendused ja piir kohtuasja arutamise ulatusele. EIK nentis, et kasutajate võimalused avaldada mõtteid Internetis on suhteliselt uus. Avaldatu võib levida väga kiiresti ja alati säilib võimalus, et avaldatu talletub Interneti üles jäädavalt. Suurkoja kohaselt on äärmiselt oluline kindlustada võimalus sõnavabaduseks, kuid teha seda nii, et säiliks proportsionaalselt ka eraelu kaitse ja vastutus kommentaaride eest, mis rikuvad isikute õigusi. Delfi kaasuse puhul hinnati otsuse langetamisel spetsiifilisi elemente, mis olid seotud just selle kaasusega ning need ei pruugi kehtida teiste juhtumite korral, kuhu on kaasatud internetiportaaliid. Antud juhtum ei ole relevantne teiste internetifoorumitega seotud juhtumites, milles portaaliomanik ei sorteeri teemasid ega korralda vestlust.¹⁰⁷

¹⁰⁴ *Ibid.*, lk 589 16.06.2015, Delfi AS v. Estonia, no 64569/09, ECHR 2015, p 141–142.

¹⁰⁵ *Ibid.*, lk 589 viidatud 16.06.2015, Delfi AS v. Estonia, no 64569/09, ECHR 2015, p 144–146.

¹⁰⁶ *Ibid.*, lk 590.

¹⁰⁷ Laffranque, *supra nota* 100, lk 541.

Kohtuasi arutles internetilehekülgedel kommenteerimise vastutuse küsimust. Lahendis leiti, et Delfi pakub majanduslikul eesmärgil kommenteerimise võimalust ja ei kasuta piisavaid meetmeid, et hoida ära teiste õigusi rikkuvaid kommentaare. Delfi peab olema teadlik vastukajast, mis võib esineda artiklite ilmumisel ja peab suhtuma suurema hoolega sobimatute kommentaaride kõrvaldamisesse. Kuna Delfi omab kontrolli avaldatu sisu üle, ei ole kõnealune portaal kaitstud infoühiskonna teenuse seaduse § 10 poolt ja seega vastutab kommentaaride eest, mis on avaldatud. Antud kohtulahend sillutab teed edasistele sarnastele juhtumitele kuna oli esimene juhtum, mis arutas kommentaaride vastutuse küsimust ja sai rahvusvahelist kajastust.

3.2 Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari

Sarnane juhtum Delfi AS vs Eestile on Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari, milles EIK tegi teistsuguse otsuse, leides, et Ungari rikkus EIÕK artiklit 10. EIK kohaselt ei olnud internetiportaali, kus olid avaldatud solvavad kommentaarid, antud kohtuasjas vastutavad. Kõnealustest internetiportalidest on üks uudisteportaali, mis tegutseb tulu teenimise eesmärgil, ja teine mittetulunduslik organisatsioon, mis hõlmab Interneti sisuteenuse pakkujaid. Aastal 2010 avaldati selle organisatsiooni veebilehel artikkel, milles arvustati kahe kinnisvaraportaali tegevust. Uudisteportaali avaldas selle sama esitatud teksti oma veebilehel. Mõlemad portaali said selle artikli kohta solvavat ja vulgaarset vastukaja, mille peale kaebas kriitikat saanud kinnisvaraportaali mõlemad internetiportalid kohtusse. Saades teada sellest asjaolust, eemaldasid mõlemad portaali solvavad ja labased kommentaarid. Ungari kohtute kohaselt rikkusid solvavad kommentaarid sõnavabaduse piire ja sanktsioneeris mõlemat portaali mittevarelise kahjutasuga.¹⁰⁸

Inimestel oli võimalik avaldada arvamust mõlemas internetiportalis, kuid selle jaoks pidi eelnevalt registreerima ja internetiportalides oli kirjas hoiatus, et kommentaarid ei peegelda portalide enda arvamust ja kommentaaride esitajad on vastutavad enda avaldatu üle. Internetiportalid olid sätestanud reeglid kommenteerimiseks ja kasutasid teata-ja-eemalda süsteemi, et kustutada sobimatuid kommentaare. Vaatamata nendele abinõudele avaldati solvavaid ja vulgaarseid kommentaare, mille peale esitas kinnisvaraportaali hagi mõlema internetiportalisti vastu.

¹⁰⁸ *Ibid.*, lk 541.

Internetiportaaliid leidsid, et nemad on kõigest kommentaaride vahendajad ja hageja ei olnud palunud neilt eemaldada kommentaare, seega nendel puudub vastutus, kuid Ungari kohtud ei nõustunud selle väitega. Internetiportaaliid apelleerisid otsuse edasi, lastes anda hinnang EIK poolt.¹⁰⁹

Samamoodi nagu Delfi AS vs Eesti kohtuasja puhul, nentis EIK, et artikli avaldamise puhul oleks pidanud internetiportaaliid arvestama saadava vastukajaga, seega oli sekkumine seaduslik, et kaitsta isikute õigusi. Kuigi sekkumine oli seaduslik, märkis EIK, et Ungari kohtud ei ole üritanud tasakaalustada kahe vastassuunalise õiguse põrkumist, ehk sõnavabadust ja teiste isikute õiguste kaitset. Ungari kohtud pole analüüsinud piisava määraga kommentaare ja on pidanud need kinnisvaraportalide omaniku au teotavaks. EIK analüüsis kommentaaride sisu, kommenteerijate vastutust, kaebajate kasutatud abinõusid ja kahju saanud poole käitumist ning tulemusi mõlemale asjasse puutuvale poolele. Kõnealused kommentaarid olid seotud avalikult tähtsa küsimusega, milleks oli tarbijaid eksitav käitumine. Kommentaarid kasutasid Internetile iseäralikku kõnestiili ja olid loomult väärtushinnangud, mitte faktiväited. Vulgaarne ja labane sõnastus ei liigitu koheselt solvamiseks kuna kõnekeel on üks väljendusvabaduse osa. Küll aga võib solvang olla isiku õigust rikkuv, kui selle põhiline siht on kedagi solvata. EIK märkis, et üks üks internetiportaal teenis tulu oma tegevusega, kuid teine kaebaja oli mittetulunduslik organisatsioon, seega organisatsioonil puudus majanduslik huvi kommentaaride vastu.¹¹⁰

EIK nentis, et Ungari kohtud ei kaalunud võimalust identifitseerida tegelikke kommenteerijaid ja võtta neid vastutusele. Ungari kohtud kitsendasid oma analüüsimist ainult internetiportalide vastutamisele. Siseriiklikud kohtud ei uurinud kommenteerimistingimusi ega arvestanud registreerimissüsteemiga. Siseriiklikud kohtud leidsid, et internetiportalidel on teatud vastutus kuna nende kaudu levivad õigusi rikkuvad kommentaarid, kuid ei analüüsitud kaebajate ja tegelikke kommentaatorite vastutuse proportsionaalsust. EIK kohaselt on internetiportaali pakkumine kolmandatele isikutele kommentaaride avaldamiseks ajakirjanduslikku laadi tegevus.¹¹¹

Mõlemad internetiportaaliid eemaldasid solvavad kommentaarid koheselt peale teada saamist, et nende vastu on esitatud hagiavaldus. Siseriiklik kohus leidis, et kommentaaride eemaldamise asjaolud ei olnud tähtsad hindamaks vastutust. Kuigi siseriiklikud kohtud arvasid, et internetiportaaliid oleksid

¹⁰⁹ Magyar Tartalomsgálgtatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari, no. 22947/13, ECHR 2016.

¹¹⁰ Välisministeerium. (2016). *Inimõiguste kohus tegi esimese Delfi-järgse otsuse portalipidaja vastutuse kohta internetikommentaaride eest.*

¹¹¹ Magyar Tartalomsgálgtatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari, no. 22947/13, ECHR 2016.

pidanud eeldama, et artiklit võidakse kommenteerida rikkudes teiste isikute õigusi, leidis EIK, et see on ülemäärane ja selle teostamisel võib rikkuda teabe edastamise ja saamise vabadust. EIK märkis, et kannatanu ei palunud kaebajatel eemaldada kommentaare ja pöördus otse kohtusse, mis jäi märkamata siseriiklikel kohtutel. Siseriiklikud kohtud leidsid, et kaebajatel lasub vastutus kuna nad pakkusid võimalust inimestele avaldada kahjustavaid ja alandavaid kommentaare ega analüüsinud kaebajate ja hageja käitumist.¹¹²

EIK tõi esile asjaolu, et kahjustada saanud osapool oli äriühing. Äriühingu au ei ole kaitstud nii nagu füüsilise isiku au. EIK toonitas, et kinnisvaraportaalide tarbijaid eksitavat tegevus uuriti ja seetõttu on raske hinnata, kas kommentaarid süvendasid ebasoodsat mõju tarbijate käitumisele. EIK arvates võib kommenteerimiskeskond kannatada kui pidada kaebajaid vastutavaks, võttes arvesse asjaolu, et Ungari kohtud ei analüüsinud piisava määraga õiguste ja huvide tasakaalustamist. EIK kohaselt peaks enamjaolt olema internetiportaalides küllaldane teata-ja-eemalda süsteem, nagu antud kohtuasjaski, sest puuduvad elemendid, mis olid olemas Delfi AS vs. Eesti kohtuasjas. Küll aga rõhutas EIK, et kui kommentaarid sisaldavad vaenukõne ja ähvardusi teiste isikute füüsilise puutumatus vastu, võib vastutus olla internetiportalidel, rikkumata EIÕK artiklit 10. Antud kohtuasja puudutavad kommentaarid ei sisaldanud vaenukõne ega ähvardusi, mille tõttu koos asjaoluga, et Ungari kohtud ei üritanud analüüsida õiguste tasakaalu, leidis EIK, et Ungari on rikkunud EIÕK artiklit 10 ja internetiportalid ei ole vastutavad kommentaaride eest.¹¹³

3.3 Kohtuasi 3-2-1-17-05

Eesti Ekspress ja SL Õhtuleht avaldasid 23. oktoobril 2003 artiklid, mis sisaldasid väiteid, et Robert Lepiksoni naine sõidab autoga Mercedes-Benz E 320, mis on ostetud rahvalt saadud raha eest. Robert Lepikson esitas hagi nende vastu kuna leidis, et avaldatud andmed on väärad ja nende andmete esitamisel ei ole järgitud Eesti ajakirjanduseetika koodeksi nõudeid. Kuna sisult olid hagid samad, liitis kohus need ühte menetlusse. Kostjad leidsid, et nad ei ole kellegi õigusi rikkunud, sest väidetav õigust rikkuv lausa tuleneb Eesti Päevalehe avaldatud artiklist, milles hageja väitis, et kõnealune auto

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Välisministeerium, *supra nota* 110.

on saanud Riigikogu kuluhüvitise eest. Tallinna Linnakohus ei rahuldananud hagi, sest VÕS § 1047 lg 1 sätestab, et isiklike õiguste rikkumine ei ole õigusvastane juhul kui avaldaja suudab tõestada, et ta polnud teadlik andmete tõe kohta mitte vastamisest ega pidanudki olema sellest teadlik. Õigusvastane on andmete avaldamine ka siis, kui avaldaja ei kontrollinud andmeid piisavalt põhjalikult. VÕS § 1047 lg 4 kohaselt peab avaldaja lükkama ümber väärad väited sõltumata tema süüst. Seega leidis kohus, et artiklite avaldajate põhjalik andmetekontroll ei ole aktuaalne ega paku neile kaitset. Kohtuotsuses mängib rolli asjaolu, et vaidlustatava faktiväite on hageja avaldanud ise varem ajakirjanduses. Kohus leidis, et hageja on kõnealuse väite esmane allikas ja võib selle ümber lükata tõendite esitamisel, kuid kostjad ei ole õigusi rikkunud artiklite avaldamisel. Hageja leidis, et sellest hoolimata on kostjatel siiski kohustus kontrollida faktiväiteid ja allikate kindlust.¹¹⁴

Tallinna Ringkonnakohus tühistas tehtud kohtuotsuse, leides, et poolte väited on jäänud ebaõiglaselt analüüsimata. Tuvastamata jäi asjaolu, kas kostjad kontrollisid piisavalt hoolikalt avaldatud andmeid. Valesti hinnati ka asjaolu, et VÕS § 1047 lg 4 kohaselt peab ebaõigete asjaolude avaldaja avaldatu süüst hoolimata ümber lükkama. Kohtupraktikas käsitletakse faktiväitena igasugust andmeid sisaldavat lauset isiku kohta. Kostjad ei kontrollinud faktiväidet ja esitasid selle oma artiklites ajendatuna Eesti Päevalehe artiklist, kuid TsMS § 95 lg 2 sätestab, et ükski tõend ei oma ette kindlaksmääratud jõudu kohtu jaoks. Eesti Päevalehes ilmunud artikkel ei ole piisav faktiväite kinnitus ja kohus ei saa otsustamisel sõltuda asjaolust, kas Eesti Päevalehe vastu on esitatud hagi või mitte. Eesti Ekspress ja SL Õhtuleht esitasid otsuse peale kassatsioonikaebuse.¹¹⁵

Tsiviilkolleegium tühistas apellatsioonikohtu otsuse. Enne hagi esitamist pöördus hageja kostjate poole ja palus valeandmete ümberlükkamist. Kostjad ei lükanud ümber artiklis esitatud väiteid ja pidid seega võtma arvesse võimalust, et andmete tõesust on vaja kinnitada kohtus. Pelgalt Eesti Päevalehe artiklile tuginedes ei saa tõendada avaldatud väidet. Kolleegium nendib, et tegemist ei ole ajakirjandusvabaduse piiranguga kui nõuda ebaõigete andmete avaldajalt nende ümberlükkamist, tagamaks tõese teabe levitamise nõude. Kuigi ringkonnakohtu sõnul ei ole õiguslikku alust sundida kostjaid vabandama ebaõigete andmete avaldamise eest, nendib kolleegium, et kahju tekitaja

¹¹⁴ RKTko 3-2-1-17-05.

¹¹⁵ *Ibid.*

vabandamine võib omada kaalukat mõju isiku au teotamisega tekitatud mittevarelise kahju klaarimisel.¹¹⁶

Tegemist oli laimamisjuhtumiga, milles kostjad ei suutnud tõestada avaldatud faktiväidet. Kõnealune väide kahjustas isiku mainet. Kostjad ei analüüsinud piisaval määral väidet ning avaldasid selle. Igasugust esitatud faktiväidet peab suutma põhjendada. Kui ei suudeta tõestada, et avaldatud väide on tõepõhine ja see kahjustab ebaõiglaselt isiku mainet, omandab see laimamise staatuse ja on seadusevastane.

3.4 Tuşalp vs. Turkey

Aastal 2005 ja 2006 avaldas Türgi ajakiri BirGün artiklid, milles kritiseeriti Türgi peaministrit. Artiklite autoriks oli kirjanik Erbil Tuşalp. Esimeses avaldatud artiklis kasutas Tuşalp selliseid lauseid nagu “peaminister ja tema töötajad on oma absurdide loomisel jätkuvalt stabiilsed” ja kirjeldas, kuidas peaminister valetab rahvusliku sissetuleku kohta. Teises artiklis kirjutas Tuşalp, et peaminister vastas kriitikale vandumisega, oli muutunud närvipuntraks ja kannatas vaimuhaiguse all. Türgi peaminister esitas nende avalduste peale hagi. Tuşalp väitis, et tema eesmärk ei olnud solvata peaministrit, vaid kritiseerida teda ja nentis, et peaminister peab tulenevalt oma elukutsest olema avatud kriitikale. Türgi siseriiklikud kohtud leidsid, et artikli kohaselt oli peaministril psühholoogilisi probleeme ja ta oli vaenulikult meelestatud, mis viitas vaimuhaigusele. Türgi kohtud nõustusid väitega, et peaminister peab olema avatud kriitikale, kuid leidsid, et artiklis avaldatu ületas kriitika piirid ja alandas peaministrit. Kohtud keskendusid solvavatele ja alandavatele väidetele ning ei analüüsinud teksti kui kriitikat sisaldavat avaldist, kuid nentisid, et poliitikutele suunatud kriitika piirid on laiemad, kui see on avaliku elu sfäärist väljaspool olevatele inimestele.¹¹⁷

EIK ei nõustunud Türgi kohtutega. EIK kohaselt piirasid Türgi kohtud väljendusvabadust. Artiklite autor on ajakirjanik ja artiklites peegeldus tema seisukoht sündmuste kohta. Artiklis mainitud teemad puudutasid ebaseaduslikku käitumist ja korrupsiooni, mis on demokraatlikus ühiskonnas äärmiselt delikaatsed ja avalikkusel on õigustatud huvi saada teavet selliste teemade kohta. EIK nendib, et

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ Tuşalp vs. Turkey, nos. 32131/08 and 41617/08, ECHR 2012.

ajakirjandus täidab demokraatlikus ühiskonnas tähtsat ülesannet, jagades teavet ja ideesid kõigis üldist huvi pakkuvates küsimustes. Ajakirjandusvabadus hõlmab endas ka teatavat liialdust ja vahel ka provotseerimist, kuid tuleb arvestada teiste maine ja õigustega. EIK nõustub ka Tuşalpi väitega, et peaminister on poliitiliselt kõrgel kohal olev avalikkusele tuntud tegelane ja seega on kohustatud näitama suuremat sallivust kriitikale. EIK kohaselt olid kõnealused artiklid provokatiivsed ja teatud väljendeid võisid olla loomult solvavad, kuid põhiliselt olid need väärtushinnangud, mis põhinesid kindlatel faktidel, sündmustel või juhtumitel, mis olid juba teada laiemale üldsusele ja Türgi siseriiklikud kohtud ei üritanud eristada neid arvamusest. EIK kohaselt avaldas autor oma poliitilisest arvamusest mõjutatud kriitika satiirilises stiilis ja väljendusvabadus hõlmab endas ka selliseid ideesid, mis võivad olla solvavad, šokeerivad või häirivad. EIK ei leia, et avaldatud artiklit oleksid mõjutanud mingil määral peaministri poliitilist karjääri või eraelu.¹¹⁸

3.5 Kohtuasi 3-1-1-117-05

Antud kohtuasjas süüdistati osapoolt L. K. vaenu õhutamises kuna ta oli postitanud vägivalle ja vihkamisele üleskutsuva teksti Tartu Ülikooli Botaanika ja Ökoloogia Instituudi arvutiserverisse, millele oli avalik ligipääs. Tekst sisaldas lauseid nagu "Lihtsaim ning yhtlasi ainuke kindel viis vabaneda mingist mõtteviisist on selle kandjate füüsiline hävitamine" ja "Mida juhuslikum on hävitamisele kuuluvate inimeste ja objektide valik, seda raskem on neil välja töötada vastustrateegiat." Autori vastu esitatud süüdistuses seisis, et vaenu õhutamine leidis aset ajavahemikul 1995 – 2003 ja see kahjustas tunduvalt avalikku huvi. Tartu Maakohus leidis, et kõnealune tekst hõlmas endas tõepoolest üleskutset vihkamisele ja vägivalle, mis on seotud rahvuse, usutunnistuse ja poliitiliste veendumustega, kuid ei suudetud leida, et avalikele huvidele oleks selle tuntavat kahju tekitatud. Kohus nentis, et teksti autor ei ole arvamusiider, seega pole ta suurema avalikkuse tähelepanu all, kodulehte külastati kuus umbes 30 korda ja teksti paiknemine Tartu Ülikooli võrgus ei tähenda automaatselt seda, et teksti saaks seostada kuidagi Tartu Ülikooliga ja seeläbi ülikooli mainet kahjustada. L. K. väitis, et teksti kirjutamise tulemusena soovis ta lugejaid šokeerida ja seeläbi panna mõtlema ning kohtu jaoks oli see piisav selgitus. Lisaks kuulati uurimisel üle tunnistajaid, kes väitsid,

¹¹⁸ *Ibid.*

et võtsid kirjutatut kui ilukirjanduse teksti. Tartu Maakohus mõistis L. K. õigeks, mille peale esitati appellatsioon Tartu Ringkonnakohtule.¹¹⁹

Ringkonnakohtu kohaselt on maakohus alusetult kitsendanud avaliku huvi kontsepti. Võttes arvesse teksti sisu ja väljendusviisi, kahjustas antud tekst piisaval määral riigi ja ühiskonna turvalisust. Ringkonnakohus leidis, et isik, kes postitab sellise sisuga teksti Internetti, peab nägema ette, mida see võib endaga kaasa tuua. L. K. pani avaliku ligipääsuga koduleheküljele üles teksti, muutes selle avalikult kättesaadavaks kõigile, milles sisaldus üleskutse vihkamisele ja vägivallale.¹²⁰

Kriminaalkolleegium leiab, et vaenu õhutamise kui süüteo punktide selgitamisel tuleb arvesse võtta, et teksti sõnum ja selle potentsiaalne mõju oleneb sõnakasutuse kontekstist. Eelnevad kohtud ei ole arvestanud teksti kui eraldiseisvat üksust. Kuna teksti ei ole vaadatud kui tervikut kodulehele, ei ole saadud anda adekvaatset hinnangut sellele. Puudulik on ka analüüs, kellele on suunatud üleskutse. Esialgses hagis süüdistati teksti autorit ainult vaenu õhutamises, kuid hiljem muudeti seda ja lisati juurde asjaolu, et see tekst kujutab endast ohtu ja kahju avalikele huvidele. Seadusemuudatusest tulenevalt liigituks süüdistus väärteomenetluse alla, ehk autorit ei saa väärteo eest sanktsioneerida kriminaalmenetluse raames. Ringkonnakohus leiab, et kõnealune tekst kirjeldab tegu ennast, mitte tagajärge. Ainuüksi teksti avaldamine ei toonud kaasa tagajärgi, sellel oli vaid võimalus tulevikus kahjustada riigi mainet. Eeltoodu tõttu leidis kriminaalkolleegium, et ei ole suudetud avastada, missugune kahju on tekstiga tekitatud ja millistele avalikele huvidele. Süüdistus autori vastu oli puudulik ja kolleegium mõistis autori teo õigeks.¹²¹

Autor pääses karistusest kuna süüdistus ei olnud piisavalt analüüsitult esitatud. Teksti autor küll viitas vaenule, kuid see ei olnud otseselt suunatud kindlale vastuvõtjaskonnale. Autor kirjeldas, et kui soovida vabaneda mingisugusest kindlast sotsiaalsest grupist, siis on vajalik nad likvideerida. Tekstil puudus otsene üleskutse vägivallale mingi sotsiaalse grupi vastu ja sellel puudus adressaat. Teksti üksikud osad võisid olla kindlate sotsiaalsete gruppide vastased, aga teksti oli vaja vaadata kui tervikut koduleheküljel ja arvestades kogu konteksti koduleheküljel, võis objektiivne lugeja tajuda seda kui ilukirjandust. Kuna teksti sisu otseselt ei olnud suunatud kindlale lugejaskonnale ja õhutanud tõsisel, tervist või elu ohustaval määral vägivalda kellegi vastu ning selle tulemusena ei olnud keegi kasutanud

¹¹⁹ RKKKo 3-1-1-117-05

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*

vägivalda või vihkamist kellegi vastu, ei liigitunud avaldatud tekst vaenu õhutamise alla. Vaenu õhutamine hõlmab endast otsest üleskutset vägivalda kasutamiseks või vihkamist kindla sotsiaalse grupi vastu ja see peab olema tuntav sellisel määral, et selle avaldise tõttu on vaenu sihikul oleval grupil reaalne oht.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureuse töö teema valik on ajendatud kasvavast probleemist, milleks on laimamine ja solvamine internetikommentaariumites. Tehnoloogia arengu tõttu on Interneti paljudele kättesaadav ja see toob endaga kaasa võimaluse avaldada anonüümselt oma arvamusi ja ideesid. Inimesed julgevad anonüümselt avaldada rohkem emotsioone ja arvamusi, kuid ka Internetis on kommentaariumid reguleeritud ja peab arvestama teiste isikute õigustega. Avaldades arvamust või ideed internetikommentaariumis, peab kommenteerija arvestama sellega, et see ei sisaldaks solvanguid, valesid faktiväiteid ega vihkamist või vaenu õhutamist. Töö eesmärgiks oli piiritleda, missugune avaldis on lubatud internetikommentaariumis ja missugune avaldis on teiste õigusi rikkuv. Lisaks otsiti töö käigus vastust küsimusele, kes on vastutav kommentaari eest, mis on esitatud meediaväljaande kommentaariumis. Töö eesmärkide saavutamiseks vastas autor järgnevatele uurimisküsimustele: kuidas eristatakse arvamuse ja teabe avaldamist meediaväljaannete kommentaariumites laimamisest ja solvamisest ehk missugused piirid on sõnavabadusel ja kes vastutab meediaväljaandes postitatud kommentaari eest? Töös püstitatud esimene hüpotees on, et kommentaari liigitumine solvamiseks ja laimamiseks hetkel Eestis kehtivas õiguskorras nõuab rohkem elemente kui pelgalt vulgaarsust kommentaaris. Töös püstitatud teine hüpotees on, et meediaväljaanne, kus on esitatud kommentaar, vastutab kommentaari eest hetkel Eestis kehtivas õiguskorras.

Töö esimeses peatükis uuriti sõnavabaduse õiguslikke aluseid, seletati selle tähtsust demokraatlikus ühiskonnas ja selgitati, missugused on piirangud, teostades sõnavabadust. Sõnavabaduse õiguslik raamistik Eestis on moodustunud ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakti, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ja Eesti Vabariigi põhiseadusega. Sõnavabadus mängib olulist rolli demokraatia toimimisel ja selle kaudu on inimestel võimalik ennast arendada.

Sõnavabadus pole absoluutne vabadus ja seda võib piirata, et tagada ühiskonna kui terviku heaolu ja teiste isikute õiguste kaitsmiseks. Tegemist on vastassuunaliste põhimõtete põrkumisega, mis peavad olema tasakaalustatud, et säiliks võimalus avaldada arvamusi ja ideesid, kahjustamata kedagi teist. Igasugune sõnavabaduse piiramine peab olema põhjendatud, vajalik ja seaduslik. EIK on seadnud kriteeriumid, et hinnata sekkumist sõnavabaduse piiramiseks. Internetikommentaariumites esitatud avaldiste piiramise kriteeriumiteks on kommentaaride sisu, nende avaldajate vastutusele võtmine

alternatiivina, kaebaja vahendid laimavate kommentaaride eemaldamiseks ja tulemus riigisisel menetlusel kaebajale.

Töö teises peatükis uuriti au ja hea nime olemust, solvamise, laimamise ja vaenukõne eripärasid ning meediaväljaannete vastutust kommentaari eest ja meetodeid, kuidas ennetada õigusi rikkuvaid kommentaare. Riigikohus on defineerinud au ja hea nime mõistet kui ühiskonna head arvamust inimesele kui isiksusele. Eesti Ringkonnakohtud on sellele definitsioonile juurde lisanud, et au on moraalse teadvuse mõiste ja eetika kategooria, mis väljendab ühiskonna head arvamust inimesele kui isiksusele ja ühiskonna liikmele, millega kaasneb lugupidamine ja austamine. Au ja hea nimi rajaneb sotsiaalsetel ja kõlbelistel teguritel ning põhineb ka inimese endale antud hinnangus. Hindamaks au ja väärkuse rikkumist on oluline arvestada nii objektiivsete kui ka subjektiivsete teguritega.

EIK on leidnud, et pelgalt avaldatud kommentaar, mis sisaldab labasusi või vulgaarsust, ei pruugi olla kellegi õigusi rikkuv. Kommentaari liigitumine solvavaks või laimavaks toimub siis kui avaldatud teave inimese kohta on halvustav, alandav, omistatakse halvaks pandavaid omadusi või tegusid ja selleks puudub tõetruu alus ning see avaldis kahjustab inimest kui ühiskonna liiget või kõlbelist isiksust. Solvamise puhul on tegemist siis, kui avaldis, mis on suunatud kindlale isikule, sisaldab ebakohast ja alandavat hinnangut. Antud hinnang peab olema ajendatud heast tahtest ning ei tohi sisaldada labasusi, teadlikku solvamist ja inimväärkuse alandamist. Solvamise sihiks on isiku labases vormis halvustamine ning võib sisult olla isiku tegevuse halvustamine või kritiseerivate ja negatiivsete väljendite kasutamises isiku, tema omaduste ja tegevuste kohta. Solvamine riivab inimese väärkuse tunnet ehk sisemist aud. VÕS § 1046 lõike 1 kohaselt on ebakohase väärtushinnangu hindamise puhul tarvis määratleda väite teotav iseloom ja arvestada rikkumise liigi, põhjuse ja motiiviga ning rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse suhte vahekorda. Laimamisega on tegu juhul, kui kindlale isikule suunatud faktiväitel puudub tõepõhi ja avaldatu võib kahjustada isiku mainet avalikkuse ees. Seega on laimamise korral tegemist kahe elemendiga: väide peab olema isikut häbistav ja sisult väär. Avaldatud faktiväide peab olema kontrollitav ja olema tõene. Arvestada tuleb ka olukorraga, kus avaldajal või isikul, kellele asjaolu esitati, võis olla õigustatud huvi avaldatu vastu.

Riigid defineerivad vaenu õhutamist erinevalt, kuid Eesti Vabariigi karistusseadistiku paragrahvi 151 lõike 1 kohaselt on vaenu õhutamine avalik üleskutse vihkamisele, vägivaldale või diskrimineerimisele seoses rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga ja selle tulemusena peab olema põhjustatud oht

kellegi elule, tervisele või varale. See avalik üleskutse peab eitama mingi grupi võrdväarsust teistega, sihiga levitada vihkamist, vägivalda või diskrimineerimist ja olema suunatud vastuvõtjaskonnale. Vaenu õhutamise hindamisel tuleb võtta arvesse selle sisu, tooni, olemust, eesmärke, võimalikke tagajärgesid ja mõju. Võrdsusõiguse rikkumine tähendab seda, et kindlate tunnuste või seisundi põhjal eitatakse sotsiaalse grupi võrdväarsust teistega. Koosseisupärane on tegu siis, kui eitatakse teatud tunnuste või seisundi põhjal sotsiaalset gruppi ja kutsutakse üles ka teisi sellele.

Meediaväljaannete vastutuse kohta on Riigikohus leidnud lahendis 3-2-1-43-09, et meediaväljaannetele ei laiene infoühiskonna teenuse seaduses §-s 10 seatud vastutust välistavad asjaolud ja meediaväljaanne saab olla vastutav kommentaaride eest, mis avaldatakse meediaväljaande kommentaariumis. Levinumad meetodid, mida meediaväljaanded kasutavad, et hoid ära õigusi rikkuvaid kommentaare on sõnade filtreerimine, mis ei lase inimestel avalikustada labaseid kommentaare ning teata-ja-eemalda süsteem, mille kaudu saavad lugejad juhtida portaalipidajate tähelepanu sobimatutele kommentaaridele. Riigikohtu kohaselt peavad meediaväljaanded jälgima piisava hoolsusega kommentaare, et õigusi rikkuvad kommentaarid ei satuks internetikommentaariumitesse.

Töö kolmandas peatükis analüüsis käesoleva töö autor kohtupraktikat solvamise, laimamise, vaenu õhutamise ja portaalipidajate vastutuse kohta portaalil avaldatud õigusi rikkuvate kommentaaride suhtes. Kohtuasjas Delfi AS vs. Eesti käsitleti veebiportaali vastutuse küsimust. Internetikommentaariumis avaldati kommentaare, mis olid õigusi rikkuvad ja meediaväljaandele esitati hagi. Meediaväljaanne leidis, et tal puudus vastutus teiste isikute poolt tehtud kommentaaride suhtes, kuid kohtus leiti, et meediaväljaannetele ei laiene infoühiskonna teenuse seaduses §-s 10 seatud vastutust välistavad asjaolud. Kohtus leiti, et meediaväljaanne ei ole küll loobunud täielikult kommentaariumi reguleerimisest, kuid kasutusel olnud meetmed on ebapiisavad. Meediaväljaanne ei ole vaid tehniline vahendaja kommentaaridele, vaid innustab inimesi kommenteerima, seda majanduslikul eesmärgil ja seetõttu pakub meediaväljaanne sisuteenust. Kuna meediaväljaande kommentaarium ei nõua registreerimist ja ei võimalda hiljem kustutada avaldatud kommentaari, omab meediaväljaanne märkimisväärset kontrolli ja vastutust oma kommentaariumi üle, mis ulatub kaugemale, kui pelgalt passiivset ja tehnilist laadi teenuseosutajale. Kommenteerijate anonüümsuse tõttu on tegelikke kommentaatoreid võtta vastutusele keeruline kuna võimalik on tuvastada vaid arvuti, mida kasutati kommenteerimiseks. Seetõttu sedastab EIK, et sekkumine meediaäriühingu

õigustesse ei ole eproportsionaalne. Käesoleva töö autor leiab, et kui meediaväljaanne esitab artikli, millele võib oodata negatiivset vastukaja, peavad veebiportaali modereerijad jälgima selle kommentaariumit erilise hoolega ning õigust rikkuvate kommentaaride vähendamiseks võiks ühe abinõuna olla kohustus registreerida. Niiviisi oleks kergem võtta vastutusele kommentaaride autoreid. Töö autor leiab, et kõikide kommentaaride eelmodereerimine paneb meediaväljaannete moderaatoritele liiga suure kohustuse ja kui ei suudeta kommentaare modereerida ja need jäävad seetõttu avaldamata, rikuks see inimeste õigust vabalt avaldada oma mõtteid ja ideesid.

Vastupidine otsus veebiportaali vastutuse osas kommentaaride suhtes tehti kohtuasjas Magyar Tartalomszolgálatok Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari. Üks hagetavatest internetiportaalidest teenis tulu oma tegevusega, kuid teine oli mittetulunduslik organisatsioon, millel puudus majanduslik huvi kommentaaride vastu. Võrreldes antud kohtuasja Delfi AS vs. Eesti kohtulahendiga, selgub, et asjaolud on erinevad.

Otsus meediaväljaandeid mitte pidada vastutavaks kommentaaride eest on tehtud järgmiste asjaolude põhjal. EIK leidis, et Ungari kohtud ei üritanud tasakaalustada sõnavabadust ja teiste isikute õiguste kaitset ning polnud piisaval tasemel analüüsinud kommentaaride. Kõnealused kommentaarid olid seotud avalikult tähtsa küsimusega ja kasutasid Internetile omast kõnekeelt ning olid sisult väärtushinnangud, mitte faktiväited. Ungari kohtud ei üritanud identifitseerida tegelikke kommenteerijaid ega kaalunud võimalust võtta neid vastutusele, jättes arvestamata registreerimissüsteemi. Kommentaarid olid suunatud äriühingule, millele ei olnud kehtinud samamoodi nagu füüsilise isiku puhul. EIK kohaselt on keeruline hinnata, kas kommentaarid mõjusid kahjustavalt äriühingule. Antud kohtuasjas käsitletavat kommentaarid ei sisaldanud vaenu õhutamist ega ähvardusi, mis oleks võinud muuta meediaväljaanded vastutavaks nende eest.

Kohtuasjas 3-2-1-17-05 käsitleti laimamisjuhtumit. Kaks meediaväljaannet avaldasid artiklid, mis sisaldasid faktiväidet. Hageja leidis, et avaldatud faktiväitel puudub tõepõhi. Meediaväljaanded tuginesid sellele, et avaldatud faktiväide on juba eelnevalt avaldatud kolmanda meediaväljaande poolt, kuid VÕS § 1047 lg 4 kohaselt peab avaldaja lükkama ümber väärad väited sõltumata tema süüst ja andmete avaldamine on õigusvastane kui avaldaja ei ole kontrollinud faktiväidet piisava hoolikusega. Meediaväljaanded ei saa toetuda üksnes varem avaldatud artiklile. Sellest kohtulahendist selgub, et iga faktiväide, mis avaldatakse, peab olema tõene ja kontrollitav. Käesoleva töö autor järeldab, et kui

ei ole võimalik tõestada, et avaldatud faktiväide vastab tõele ja see kahjustab ebaõiglaselt isiku mainet, on tegu laimamisega.

Tuşalp vs. Turkey kohtuasjas avaldas Erbil Tuşalp artiklid, milles kritiseeris Türgi peaministrit. Türgi peaminister leidis, et need olid solvavad. EIK kohaselt olid artiklites mainitud teemad demokraatlikus ühiskonnas tähtsad ja peegeldasid autori seisukohta. EIK kohaselt hõlmab sõnavabadus ja ajakirjandus endas teatavat liialdust ja provotseerimist ning Türgi peaminister, kui poliitiliselt kõrgel kohal olev avalikkusele tuntud tegelane, peab näitama kõrgendatud sallivust kriitikale. Kõnealused väärtushinnangud tuginesid kindlatel faktidel, sündmustel või juhtumitel, mis olid juba teada laiemale üldsusele ja peegeldasid autori poliitilisi arvamusi. Sellest järeldeb käesoleva töö autor, et väärtushinnangu klassifitseerumine solvamiseks peab olema sihilikult kedagi halvustav, eesmärgiga kahjustada mainet. Väljendusvabaduse kaitse all on arvamused ja ideed, mis võivad olla šokeerivad ja häirivad. Arvestada tuleb avaldise sisu ja stiiliga.

Kohtuasi 3-1-1-117-05 käsitles vaenu õhutamise juhtumit, milles oli arvutiserveris avaldatud väidetav vaenu õhutamise tekst. Tekst kirjeldas tegu ennast, mitte tagajärge. Avaldatud tekst ei olnud otseselt suunatud kellelegi ja teksti ei arvestatud kui eraldiseisvat üksust, mida võib vaadelda kui ilukirjanduse teksti, eesmärgiga šokeerida lugejaid. Vaadeldes teksti kui tervikut koduleheküljele ja arvestades asjaoluga, et ei suudetud tuvastada kindlat vastuvõtjaskonda ega kannatanuid, jäi avaldatud tekst sõnavabaduse raamesse.

Töös esitatud uurimisküsimusele, kuidas eristada arvamuse, teabe ja ideede avaldamist meediaväljaannete kommentaariumites laimamisest ja solvamisest leiab autor vastuse, et solvamine sisaldab ebakohast ja alandavat hinnangut ning laimamine sisaldab faktiväidet, mis ei ole tõene ja kahjustab isiku mainet. Solvamine võib olla loomult labane, inimväärikust alandav ja selle sihiks on isiku labases vormis halvustamine. Laimamine koosneb kahest elemendist: väide on isikut halvustav ja sisult väär. Seega leiab töös püstitatud esimene hüpotees kinnitust.

Töös esitatud uurimisküsimusele, kes vastutab meediaväljaandes postitatud kommentaari eest, leiab autor vastuse, et see sõltub kindlatest asjaoludest. Meediaväljaannete vastutus enda kommentaariumis postitatud kommentaaride eest sõltub kommentaaride sisust ja õigusi rikkuvate kommentaaride ära hoidmise ja eemaldamise meetoditest. Seega leiab töös püstitatud teine hüpotees osaliselt kinnitust.

SUMMARY

EXERCISE OF FREEDOM OF SPEECH AND LIABILITY FOR INTERNET COMMENTS

Marcus Methusalem

Freedom of speech is important as an independent freedom and as a prerequisite for the exercise of many other freedoms and the functioning of democracy. One of the core values of a democratic society is freedom of speech, which includes the freedom to express one's thoughts and distribute information in any way. Freedom of speech is not absolute and may be restricted in order to protect human rights or public order, to ensure security, as well as to protect health, honor and reputation.

The purpose of this bachelor's thesis is to define the boundary between freedom of speech, insult and slander, and to research who is responsible for an offensive comment made online. To achieve the goal of the bachelor's thesis, a qualitative research method is used, analyzing existing case law and scientific legal literature. This work focuses on the rights and restrictions associated with comments published in media publications. In order to achieve the aims of the thesis, the author answers the following research questions: how is expression of opinion and information in media publication's commentary section distinguished from defamation and slander and who is responsible for the comments posted in the media publication's commentary section? The first hypothesis of the bachelor's thesis is that classifying a comment as slander and defamation in the current legal system of Estonia requires more elements than mere vulgarity in the commentary. The second hypothesis of the bachelor's thesis is that the media publication, where the comment is presented, is responsible for the comment in the current legal system of Estonia.

In the first chapter of the thesis the author analyzes the legal basis of freedom of speech, explains its importance in a democratic society and explains the restrictions on exercising freedom of speech. The legal framework for freedom of speech in Estonia is formed by the UN International Covenant on Civil and Political Rights, the European Convention on Human Rights and the Constitution of the Republic of Estonia. Freedom of speech must be proportionate to other people's rights in order to preserve the opportunity to express opinions and ideas without harming anyone else.

The second chapter of the thesis examines the nature of reputation and good name, the specifics of slander, defamation, hate speech and the responsibility of media publications for the comments published on their website. The methods of preventing comments that infringe the rights of others by media publications are also researched. The reputation and good name of a person is based on social and moral factors and are also based on a person's self-esteem. The European Court of Human Rights has held that a published comment which contains mere profanity or vulgarity may not infringe anyone's rights. A comment is classified as slander or defamation when the published information about a person is derogatory, degrading, attributes derogatory qualities or acts and there is no true basis for it, and the published comment harms the person as a member of society. Slander is considered as a statement addressed to a specific person which contains an inappropriate and degrading assessment and may be deliberately insulting. The aim of slander is to belittle a person in an offensive manner. Defamation consists of two elements: the statement made must dishonor a person and must be false. Defamation is a factual allegation directed at a particular person which has no factual basis for the allegation and the result of the allegation may damage the person's reputation in the view of public.

A comment is classified as hate speech when it publicly encourages hatred, violence or discrimination based on nationality, race, skin color, sex, language, origin, religion, sexual orientation, political opinion or social status, where there is a risk to someone's life, health or property. The call must be public, deny a social group's equality to others, having a purpose of spreading hatred, violence or discrimination.

Technical solutions are used by media publications in order to prevent unlawful comments, such as filtering out specific words or allowing readers to report inappropriate comments. This does not completely exclude forum operators from responsibility, as not all offensive words can be filtered and media publications cannot rely only on readers who notify comments that need to be removed.

The third chapter of the thesis analyses case law on freedom of speech. In cases *Delfi AS vs. Estonia* and *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt vs. Hungary*, the author of the thesis finds out that the responsibility of media publications for comments on their site depends on the content of the comments and the methods of preventing and removing infringing comments. In order to avoid responsibility for comments made in the comment section of a media publication, the media publication has to have adequate methods to prevent them, for example having a requirement of

registration in order to post a comment. In case *Delfi AS vs. Estonia*, the comments included hate speech, which is under greater protection than slander and defamation, and the people who posted the comments were unable to be identified. In case *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt vs. Hungary*, the people who posted unlawful comments might have been able to be identified, but the courts had not taken this possibility into account and the comments consisted of slander and defamation, which have a smaller impact than hate speech.

Case 3-2-1-17-05 dealt with a defamation case. Two media publications published articles containing a factual statement and based it on the fact that the statement had already been published by a third media publication. In this case it was stated that publishers of factual statements cannot rely solely on a previously published article. The author of the thesis concludes that if a factual statement cannot be proved to be true and that it unfairly damages a person's reputation, it is considered as defamation. Every published factual statement must be thoroughly verifiable.

In case *Tuşalp vs. Turkey*, there were two articles which criticized the Prime Minister of Turkey. According to the European Court of Human Rights, the topics mentioned in the articles were important in a democratic society and reflected the author's political views. According to the Court, freedom of speech in journalism involves a certain amount of exaggeration and provocation, and the Turkish Prime Minister, as a politically prominent figure in the public eye, must show heightened tolerance for criticism. These articles consisted of statements which were based on specific facts and events that were already known to the general public. The author of the thesis concludes that in order to classify a value assessment as slander, the assessment must be intentionally derogatory to someone, with the purpose of damaging one's reputation. Freedom of speech protects opinions and ideas that can be shocking and disturbing in nature. The content and style of the comment made must be taken into account.

Case 3-1-1-117-05 addressed a case of hate speech, in which a text, allegedly containing hate speech, was published on a computer server. The published text was not directly addressed to anyone and the text was not considered as a separate entity that could be seen as a text of fiction with the intention of shocking readers. Looking at the text as a whole on the website and taking into account the fact that no specific target audience or victims of this text could be identified, the published text remained within the scope of freedom of speech.

To the research question raised in the thesis on how is expression of opinion and information in media publication's commentary section distinguished from defamation and slander, the author finds that slander contains an inappropriate and degrading assessment, and defamation contains a factual statement that is untrue and causes harm to a person's reputation. Slander can be vulgar in nature, degrading one's dignity, with an aim to denigrate a person's reputation in vulgar form. Defamation consists of two elements: the factual statement made is demeaning and lacks factual proof. Thus, the first hypothesis raised in the thesis is confirmed.

The research question raised in the thesis on who is responsible for the comments posted in the media publication's commentary section, the author finds that it depends on the circumstances. The responsibility of media publications for comments posted in their comment section depends on the content of the comments and the methods of preventing and removing unlawful comments. Thus, the second hypothesis raised in the thesis is partially confirmed.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Teadusraamatud

1. J. H. Schauer, F. F. (1992). *The first amendment: a reader*. St. Paul: West publishing.
2. Polak, S. Trottier, D. (2020). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
3. Sootak, J. Pikamäe, P. (2009). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 3. tr. Tallinn: Juura.
4. Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. (2010). *Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS.
5. Waldron, J. (2012). *The Harm in Hate Speech*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Teadusartiklid

6. Cox, N. (2014). Delfi AS v Estonia: The Liability of Secondary Internet Publishers for Violation of Reputational Rights under the European Convention on Human Rights. *The Modern Law Review*, Vol. 77 No. 4, lk 619-629.
7. Deniz, Y. (2018). Online Freedoms And The European Court Of Human Rights: A Path Forward For Turkey? *Centre for Economics and Foreign Policy Studies*, lk 1-19.
8. Elkin, J. (2000). Cybersmears: Dealing With Defamation On The Net. *GPSolo*, Vol. 17 No. 6, lk 10-11.
9. Erdos, D. (2014). Data Protection And The Right To Reputation: Filling The “Gaps” After The Defamation Act 2013. *The Cambridge Law Journal*, Vol. 73 No. 3, lk 536-569.
10. Ernits, M. (2007). Avalik väljendusvabadus ja demokraatia. *Juridica*, 1, lk 16-29.
11. Govindu, V. (2011). Contradictions In Freedom Of Speech and Expression. *The Indian Journal of Political Science*, Vol. 72 No. 3, lk 641-650.
12. Heldt, A. (2019). Let's Meet Halfway: Sharing New Responsibilities in a Digital Age. *Journal of Information Policy*, Vol. 9, lk 336-369.
13. Kuurberg, M. (2015). Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 16. juuni 2015. a otsus asjas Delfi vs. Eesti. *Juridica*, 8, lk 584-593.
14. Kuurberg, M. (2019). Sõnavabaduse ja teiste õiguste vahel tasakaalu leidmine Interneti-ajastul ja mitmekultuurilises ühiskonnas. Euroopa Inimõiguste Kohtu suundumused. *Juridica*, 7, lk 463-477.

15. Laffranque, J. (2016). Euroopa Inimõiguste Kohus ja Eesti õigus: kas monoloog või dialoog? Eesti kohta tehtud lahendite mõju Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale. *Juridica*, 8, lk 539-551.
16. Liiv, E. (2008). Väljendusvabaduse ja üldiste isikuõiguste konflikt veebipäevikute ja -foorumite näitel. *Juridica*, 7, lk 473-481.
17. Luide, S. (2001). Interneti-teenuse pakujate õiguslik staatus ja vastutus. *Juridica*, 5, lk 329-336.
18. Luide, S. (2003). Interneti teel au teotamine. Õiguslikud probleemid. *Juridica*, 8, lk 543-549.
19. Maruste, R. (2001). Sõnavabadus ja selle piirid. *Juridica*, 1, lk 14–22.
20. Mikiver, M. Sein, K. Tupay, P. K. (2018). Pilguheit andmesubjekti õiguskaitsevahenditele uues isikuandmete kaitse üldmääruses. *Juridica*, 2, lk 94-115
21. Nel, S. (2007). Online Defamation: The Problem of Unmasking Anonymous Online Critics. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, Vol. 40, No. 2, lk 193-214.
22. Nimmo, M. (2017). Identiteedivarguse piiritlemine solvamisest ja laimamisest Eesti õigussüsteemis. *Juridica*, 10, lk 710-717.
23. Pild, M. (2016). Võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamine au teotamisel sotsiaalmeedias Facebooki näide. *Juridica*, 5, lk 303-312.
24. Sild, T. (1997). Kuriteod au ja väärkuse vastu. *Juridica*, 9, lk 450-454.
25. Susi, M. (2014). Delfi AS v. Estonia. *The American Journal of International Law*, Vol. 108 No. 2, lk 295-302.
26. Sinisalu, A. Virks, K. (2020). Vaenuliku mõjutustegevuse piiramine meedia- ja sideteenuste korraldamisel. *Juridica*, 2, lk 90-101.
27. Tammer, S. (2011). Kujutis kui tegelikult kaitstav õigushüve. *Juridica*, 9, lk 652-663.
28. Tammiste, H. (2004). Mittevaralisest kahjust Eesti kohtupraktikas. *Juridica*, 2, lk 129-141.
29. Turk, K. (2014). Digitaalkeskkonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu. *Juridica*, 3, lk 175-188.
30. Uritam, A. (2008). See keeruline Internet. *Juridica*, 9, lk 621-626.
31. Ülgen, S. (2016). Governing Cyberspace: A Road Map for Transatlantic Leadership. *Carnegie Endowment for International Peace*, lk 17-28.

32. Žurakovskaja-Aru, K. (2007). Liberaalsete väljendusvabaduse kontseptsioonide juriidiline teostamine. *Juridica*, 8, lk 553-563.

Eesti õigusaktid

33. Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2.
34. Infoühiskonna teenuse seadus. RT I, 12.12.2018, 39.
35. Isikuandmete kaitse seadus. RT I, 04.01.2019, 11.
36. Karistusseadustik. RT I, 03.03.2021, 3.
37. Võlaõigusseadus. RT I, 08.01.2020, 10.

EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid

38. Euroopa Liidu 26. oktoobri 2012. aasta põhiõiguste harta. ELT C 326/391.
39. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 08. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/31/EÜ, infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta).
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016 määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). ELT L 119/1.
41. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 2016 aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. ELT L 281/31.
42. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. RT II 2010, 14, 54.
43. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1994, 10, 11.
44. Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioon. RT II 2007, 15.

Eesti kohtulahendid

45. TlnRgKo 2-2/652/02.
46. Jõgeva MKo 2-432/02.
47. RKKKo 3-1-1-23-03.
48. RKKKo 3-1-1-117-05.

49. RKKKo 3-1-2-3-04.
50. RKTko 3-2-1-5-07.
51. RKTko 3-2-1-11-04.
52. TlnRgKo 3-2-1-43-09.
53. RKTko 3-2-1-43-09.
54. RKÜKo 3-2-1-43-09.
55. RKTko 3-2-1-17-05
56. RKTko 3-2-1-81-05.
57. RKTko 3-2-1-95-05.
58. RKEKo 3-2-1-99-97.
59. RKTko 3-2-1-161-05
60. TrtRgKo 11-2-80/2000.

Muud kohtulahendid

61. Handyside vs. Ühendkuningriik, no. 5493/72, ECHR 1976.
62. VgT Verein gegen Tierfabriken vs. Šveits, no. 24699/94, ECHR 2001.
63. Bodil Lindqvist, C-101/01, CJEU 2003.
64. Tuşalp vs. Turkey, nos. 32131/08 and 41617/08, ECHR 2012
65. Delfi AS vs. Estonia, no 64569/09, ECHR 2015.
66. Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016.
67. Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Ungari, no. 22947/13, ECHR 2016.

Muud allikad

68. Eesti Ajalehtede Liit. (2008). *Online kommentaaride hea tava lepe*. Kättesaadav: <http://vana.meedialiit.ee/lepped/online.html> , 3.november 2020.

69. Helk, V. (2012). *Sõnavabaduse probleemidest*. Kättesaadav: <http://www.vabaeestisona.com/index.php/juhtkiri/1844-sonavabaduse-probleemidest-.html> , 23. oktoober 2020.
70. Käsper, K. (2015). *Meedia ja vähemused*. Kättesaadav: https://humanrights.ee/app/uploads/2015/01/va_hemuste-kajastamine.pdf , 11. november 2020.
71. Metcalf, K. (2012). Sõnavabadus. Kättesaadav: <https://humanrights.ee/teemad/inimoigused-eestis/inimoiguste-aruanne/inimoigused-eestis-2011/sonavabadus/> <https://humanrights.ee/teemad/inimoigused-eestis/inimoiguste-aruanne/inimoigused-eestis-2011/sonavabadus/> , 23. oktoober 2020.
72. Metlev, S. (2019). *Vaenuõhutus ja väljendusvabadus*. Kättesaadav: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/vaenuohutus-ja-valjendusvabadus/> , 11. november 2020.
73. Statista. (2020). <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/> , 31. jaanuar 2021.
74. Vahitorni veebiraamatukogu. (1997). *Mis on Internet?* Kättesaadav: <https://wol.jw.org/et/wol/d/r37/lp-st/101997521> , 31. oktoober 2020.
75. Välisministeerium. (2016). *Inimõiguste kohus tegi esimese Delfi-järgse otsuse portaalipidaja vastutuse kohta internetikommentaaride eest*. Kättesaadav: <https://vm.ee/et/uudised/inimoiguste-kohus-tegi-esimese-delfi-jargse-otsuse-portaalipidaja-vastutuse-kohta> , 24. aprill 2021.

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marcus Methusalem

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

SÕNAVABADUSE TEOSTAMINE JA VASTUTUS INTERNETIKOMMENTAARIUMIS

mille juhendaja on Sandra Särav, MA.

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

08.05.2021